

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar anmodas att med snaraste till byrån, 54 Drottninggatan, 1 tr., insända års-afgifter och prenumerationsafgifter.

1897.

3:dje häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

INNEHÅLL:

Telefonisternas löne- och arbetsförhållanden.

Agnes Henkel, Letizia Bonaparte.

Anna Knutson, Vårvisa.

A. S., Kvinnans rösträtt inför engelska underhuset.

G. L., Sommarvila och vinterro.

Litteratur: *Bjll*, Handbok för sjuksköterskor i hemmet af d:r E. W. Wretlind.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Från skilda håll.

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
 } För icke medlemmar » 4: 00.

Fredrika-Bremer-Förbundets adr.: Drottninggatan 54.

Fröken Kristine Dahls
rationella Underkläder
 såsom Chemiletter, Bröstband, delade Kjolar m. m.

samt
Svenska Dräkthereformföreningens Underkläder
 i *K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin*
 och *Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin*

7 Storkyrkobrinken 7
STOCKHOLM.

Priskuranter franco på begäran.

Våra underkläder.

Den genialiske doktor *Lahman* i Dresden, reformator på dietens och beklädnadsfrågans område, framhåller såsom en grundfordran att våra kläder måste lemna fri passage åt alla de ämnen, som genom huden afsöndras, d. ä. att **kläderna måste vara genomträngliga**. Men därjemte har han funnit, att en underdrägt af *glle*, äfven då den såsom t. ex. den Jägerska i viss mån motsvarar denna fordran, likafullt är helsoskadlig, emedan den retar huden och nervsystemet. I dess ställe har han uppfunnit den s. k. **Reformbomullen**, som har trikadräktens alla fördelar utan någon af dess olägenheter. Väfnadens lösa, genomträngliga beskaffenhet möjliggör en god hudtundstning, och svetten uppsuges och afdunstar, utan att någon afkylning af huden eger rum. Reformbomullen är det bästa skydd mot förkylning. Den verkar mycket lugnande på nervsystemet och hårdar i hög grad mot sinnesrörelser.

En annan fördel, som reformbomullsdräkten har framför yllesträkten, består deri, att den förra, emedan den *icke krymper vid teätt*, städse bevarar sin genomtränglighet, medan äfven den bäst behandlade ylltevätt alltid filtrerar något. Slutligen äro större *hållbarhet och större prisbillighet* ekonomiska företräden hos Reformbomullsdräkten, hvilka icke böra underskattas.

S. BERENDT J:R & Co

Kongl. Hofleverantör

Allm. tel. 45 76. Stockholm. 24 Drottninggatan 24.

Rikstel. 16 86.

OBS! Priskuranter och kvalitétproofer sändas på begäran.

Froms Velocipeder

för herrar och damer äro erkänt goda.

Alla slags velocipeder repareras hos **PER FROM, Mäster Samuels-gatan 26, Stockholm.**

Katalog gratis.

OBS! Saxar och knifvar samt andra eggjern slipas.

Äkta
COLLODIN.

Tillförlitligaste

och af **Tusentals personer bepröfvadt** medel mot liktornar, vårtor, hudhårdnad och nagelträng.

Obs. alltid denna inregistrerade etikett som garanti för varans äkthet.

INTYG:

Undertecknade, som användt Herr Axel Litströms Colloidin mot liktornar och kylknölar, ha funnit medlet fullt motsvara sitt ändamål, och kunna det därför hos enhver till det bästa rekommendera. Ämål den 3 maj 1886.

I. G. Geijer. A. Ljungberg, Rådman.

Undertecknad, som varit besvärad af en mängd vårtor, har genom användandet af "Colloidin" från Apotekaren Herr Axel Litström i Falun, blifvit från dem helt och hållet befriad; hvarföre jag omnämnda medel hos enhver till det bästa rekommenderar.

Motala & Nykyrke d. 27 aug. 1886. August Axén, Handlande.

Säljes hos Parfym- och Bokhandlare i flaskor à **60 öre** och **1 krona.**

Franko mot **1 kr. 20 öre.**

AXEL LITSTRÖM, Falun.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kupon ger och tillhandahåller deponenten infutna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Väfgarner

af ylle och bomull, Linnegarn af Almedahls till fabrikspris, Kostymgarn, Mattvarp, Crémefärgadt Fiskegarn till Gardiner; Fiskredskapsgarn, Väfskedar m. m., allt till lägsta priser

AXEL HINDERSONS Garnbod,
Hötorget 13. Filial: Götgatan 18.

Borgholm, Rosenfors

välkända pensionat mottager jämväl i år inackorderingar under badtiden. Närmare fru *S. Olai*, Flemminggatan 9, 2 tr. Efter 28 Maj Borgholm. Goda referenser.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn

OBS.! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrant och af bästa materiel. ☚

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Doktor Maria Folkeson

Klarabergsgatan 52 A.

Mottagningstid hvardagar 11—1. Rikstelefon: 36 08.

Äfven förlossningar.

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två och tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger
Kulörta och Svarta Sidentyger
Bomulls-Tvättklädningstyger
Schalar och Underkjolar m. m.

Observera! Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af profver och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

OBS! Alla underkjolar tillverkade på egen fabrik efter nyaste franska och tyska modeller.

Telefonisternas löne- och arbetsförhållanden.

Vid Fredrika-Bremer-Förbundets styrelsesammanträde den 13 sistlidne mars utsågos kommitterade att med anledning af den då pågående sträjken vid Allmänna telefonbolaget af en del där tjänstgörande telefonister, verkställa en undersökning af våra telefonisters löne- och arbetsförhållanden. På samma gång Förbundet fattat ett beslut, fullt öfverensstämmande med dess syfte och vanliga arbetsplan, då undersökningar af arbetsområden för kvinnor vid olika tillfällen utförts allt sedan Förbundet börjat sin verksamhet, måste det uttala sitt ogillande af att en så våldsam åtgärd som sträjk tillgripits, och detta så mycket mera som uppenbarligen i detta fall icke alla de medel, hvilka stå till buds, därförinnan blifvit använda för att vinna ändring i bestående förhållanden.

Sedan vi förutskickat denna anmärkning vilja vi, med stöd af kommitterades undersökning, lämna en redogörelse för telefonisternas, så väl de vid Rikstelefon som Allmänna telefonbolaget anställas, löne- och arbetsförhållanden.

Bland de anmärkningar, hvilka af telefonisterna riktats mot Allmänna telefonbolaget, är det egentligen dem, som beröra löne- och arbetsförhållanden, hvilka Fredrika-Bremer-Förbundet gjort till ämne för undersökning; de anmärkningar, som gälla ordning inom lokalen m. m., hafva redan ledt till eller böra lätt kunna leda till de öfverklagade bristernas afhjälpande; andra antydda missförhållanden kunna icke lämpligen af Förbundet undersökas.

* * *

Vid *Allmänna telefon* i Stockholm är arbetstiden c:a 7 timmar per dag*).

De telefonister, som expediera bostadstelefonering, hafva hvardera c:a 200 abonnenter att sköta. Vid växelborden för direkta egna ledningar intagas 250—300 abonnenter och vid sådana bord tjänstgöra 3 telefonister under den del af dagen, då samtalen lifigast pågå.

*) Hvarannan dag kl. 7, $\frac{1}{2}$ 8, 8—12 och kl. 3—6,

» » » 12—3 » » 6—9, 10, 11,

samt en mellanvakt 9—2 och 4—7, de olika timmarna vid arbetstidens början och slut beroende af att vid den tiden ej så många tjänstgörande behöfvas.

Efter c:a en månads tjänstgöring som elev, hvarunder ingen aflöning erhålles, blir lönen 20 öre i timmen = 39 kronor per månad*). Den högre lönen 25 öre i timmen = 49 kronor i månaden vinnes endast af dem, som sköta sig bäst och som därför befordras till landsledningsbord, förmedlingsbord samt föreningsborden å Söder och i Staden. (För dem, som tjänstgöra vid föreningsborden å Norr är aflöningen 30 öre i timmen; arbetstiden är här endast 6 timmar, ty denna tjänstgöring anses förenad med större ansvar).

Dessa löner 39 å 49 kronor per månad kunna höjas antingen genom öfverarbete, d. v. s. genom vikariering eller genom nattvaktsarbete**), hvarförutan en del telefonister erhålla provision för samtal med Rikstelefon och en del premier för god expedition.

Följande torde belysa de löner, som lämnas vid Allmänna telefon. (Uppgifterna gälla för år 1893; för något senare år hafva fullständiga upplysningar icke kunnat erhållas).

För ordinarie telefonister med aflöning af 20 öre per timme:

högsta lön per månad kr. 55: 92

lägsta » » » » 35: 69

För ordinarie telefonister med aflöning af 25 öre per timme:

högsta lön kr. 62: 86

lägsta » » 47: 76

För ordinarie telefonister med aflöning af 26 öre per timme:

högsta lön kr. 84: 78

lägsta » » 41: 51

Ordinarie telefonist erhåller $\frac{1}{2}$ månads semester. I händelse af sjukdom fås fri läkarevård samt under 125 timmar tjänstledighet med aflöning af 20 öre i timmen och därefter, när så behöfves, under lika lång tid med 10 öre per timme.

Till en sparkassa insätter bolaget för hvarje telefonist, som själf verkställer enahanda insättning, 2 kr. i månaden. Kapital och ränta få ej utan bolagets medgifvande uttagas, så länge telefonist är anställd i bolagets tjänst. Sedan hösten 1896 har för nya telefonister ingen inbetalning till sparkassa ägt rum, hvilket lär vara beroende af att kassans stadgar äro under omarbetning***).

*) Denna lön var innan Rikstelefon började 25 öre per timme

***) Natttjänstgöring återkommer hvar femte natt och är frivillig, d. v. s. göres endast af dem, som anmäla sig särskildt därtill. Nattvakt betalas å norra stationen med 3: 85 och å södra och stadens stationer med kr. 3 per natt. Den, som gjort natttjänst, är ledig dagen därefter (utan aflöning).

***) Medlen äro för telefonisternas räkning reserverade hos bolaget.

Vid *Rikstelefon* i Stockholm är arbetstiden c:a $6 \frac{3}{4}$ timme*).

Det antal abonnenter hvarje telefonist har att sköta är varierande: vid bostadstelefonerna c:a 200, vid affärstelefonerna c:a 100 eller mindre.

Telefonisterna få först tjänstgöra såsom elever 2—3 månader utan lön. Då förordnande erhålles, hvilket ibland sker omedelbart, ibland efter flera månader, erhålles under de 6 första månaderna 30 kr. i aflöning och därefter 40 kr. pr månad**).

Ytterligare löneförhöjning vinnes endast af dem, som från de lokala flyttas öfver till de interurbana ledningarna, där lönen är 50 kronor. För e. o. telegrafister, som tjänstgöra å denna afdelning är lönen 55—60 kr.

Tillfälle att öka lönen gifves för de vid lokalborden tjänstgörande genom nattjänst, hvilken liksom vid Allmänna telefon göres efter frivillig anmälan. Den betalas med kr. 1: 33 för natt = 5 kronor för månad och återkommer en gång i veckan. Till 12 af de telefonister, som skött sig bäst under månaden utlämnas dessutom i premie 5 kr. hvardera. För att utröna hvilka tolf skola belönas, ringer kontrollanten utifrån och de telefonister, som svara fortast, få premien. Det beror naturligtvis på en slump, om de kunna visa sin påpasslighet vid expedieringen, ty om tio luckor falla samtidigt för en telefonist kan denna ej expediera dessa lika fort som en annan telefonist, för hvilken blott en lucka fallit. Denna kontroll synes sålunda ägnad att göra det ansträngande arbetet än mera jäktande.

På grund af dessa nu nämnda förhållanden hafva lönerna vid Rikstelefon i år utgått med

kr. 51: 67	under jan. till 3	telefonister	och under febr. till	—
» 50: 33	»	»	»	» 6
» 46: 67	»	»	» 6	» —
» 45: 33	»	»	» 8	» 15
» 45: —	»	»	» 5	» 5
» 40: —	»	»	» 23	» 21
» 35: —	»	»	» —	» 1
» 30: —	»	»	» 8	» 9

*) Hvarannan dag kl. 11—4 = 5 timmar

» » » 8—11 och 4—9 = 8 timmar samt 2 gånger i månaden 7—11 och 4—9.

Dessa tider variera något, enär ej så många telefonister behöfvas vid arbetsdagens början och slut.

**) Sedan den 1 april äro lönerna förhöjda i enlighet med hvad som nämnes längre fram i denna artikel.

Under dessa månader har sålunda ej fullt halfva antalet haft en lön som öfverstigit 40 kr. pr månad.

Vid Rikstelefon lämnas för öfrigt inga extra förmåner. Telefonisterna få *ingen semester, ej fri läkarevård* och skola vid sjukdomsfal *själfva aflöna vikarie*.

Såsom af det ofvanstående framgått äro löneförhållandena bättre vid Allmänna telefon än vid Rikstelefon och arbetstiden ungefär den samma vid båda. Den väsentligaste skilnaden i öfrigt synes ligga däri, att tjänstgöringen vid A. T. på grund af det stora antalet abonnenter är betydligt mera ansträngande än vid Rikstelefon. Å andra sidan har Allmänna telefonbolaget sört för telefonisterna vid sjukdomsfall samt genom sparkassan äfven något för deras framtid.

* * *

Innan vi gå vidare, vilja vi söka redogöra för beskaffenheten af telefonistens arbete vid Allmänna telefon.

Telefonisten har sin plats invid ett långt bord och har framför sig å bordet de 200 nummer hon har att sköta; framför henne reser sig en skifva, det s. k. fältet, upptagande alla abonnenternas nummer, och huru tätt än nummerna där sitta, blir dock denna skifva så bred och så hög att telefonisten, som skall nå att inkoppla snören till dem alla, måste än sitta, än stå, än sträcka sig så långt hon kan än åt venster, än åt höger samt ibland stå på tå för att nå de högst sittande nummerna.

När påringning sker till Allmänna telefon, höres ej där någon ringning, utan en klaff faller och den påringandes nummer blir synligt. För telefonistens arbete att sammankoppla det påringande numrets (å bordet) och det begärda numrets (å fältet) apparater är här svårt att redogöra; så mycket kan nämnas, att man kan uppdelade handgrepp m. m., som därtill erfordras i 12 tempi (från det ett nummer begäres till dess afringning skett)*).

Under den tid af dagen, då telefoneringen liffigt pågår falla ofta 5—10 klaffar samtidigt; under det dessa nummer expedieras falla åter klaffar och så undan för undan alltjämt nya nummer att sammankoppla. Det vill ordning och reda till att expediera dem alla och därtill gäller det att svara höfligt och låta orden: »Allmänna», »4800 kallad» o. s. v. ljuda klart och med tillmötes-

*) Vid Rikstelefon lär sättet att expediera vara något enklare.

gående ton. Att 120—150 abonnenter i timmen d. v. s. 2 eller mera i minuten på detta sätt af hvarje telefonist under brådaste tiden expedieras låter otroligt, men är dock sant.

Då det är af vikt för en snabb expedition att telefonisten har båda händerna fria att begagna till sammankopplingen användes numera den s. k. hjälmen, en liten platt apparat slutande tätt till ena örat och fäst vid hufvudet medelst två smala stålfjädrar, som sitta öfver hjässan. Hjälmen är medelst trådar förbunden med luren, som är fäst vid bröstet och reser sig mot munnen. Telefonisterna, synnerligen de som tjänstgjort innan hjälmen började användas, klaga mycket öfver densamma. Den har förorsakat dem sår å örat, bulnader, yrsel, värk i hufvudet m. m. och ganska förklarligt är att det skall medföra olägenheter att hafva örat under sju timmar på dagen förstängdt, särdeles om hufvudet är ömtåligt. Olägenheterna lära blifva mindre för de telefonister, hvilka från början öfvas att begagna högra och venstra örat turvis (hvilket de telefonister, som en gång hafva uppöfvat det ena örats hörsel ej lära kunna göra). Svårt eller omöjligt blir emellertid för den som ej är läkare att bedöma, huruvida de olägenheter hjälmen har med sig eller de, som framkallas af att sju timmar om dagen med venstra armen hålla hörsel-luren till örat, äro störst.

Vid Rikstelefon, som ej har så många lokalabbonenter, är expeditionen mindre besvärlig. Telefonisterna kunna där sitta stilla under tjänstgöringen, som ju är en stor fördel. Hjälms begagnas ej.

* * *

Man har under denna tid mycket talat om det skadliga och enerverande i telefonisternas arbete. Att sådana uttalanden ej sakna grund hvad Allmänna telefon beträffar framgår af den sjuktabel, som återfinnes i bolagets berättelse för åren 1883—1893. Enligt denna tabell var sjukligheten bland telefonisterna betydlig. Antalet sjukdagar för åren 1886—1892, för hvarje telefonist i medeltal 6,2 pr år öfversteg nämligen med minst 20 % det som, enligt hittills gjord erfarenhet inom sjuk-kassor i Skandinavien, visat sig vara det normala för kvinnor vid 25 års ålder (antagligen medelåldern för nu tjänstgörande telefonister). Att sjuklighetssiffran stigit i samma mån som abonnentantalet och därmed äfven ansträngningen ökats är sannolikt. Ett sådant antagande bekräftas däraf, att sjuklighetsdagarna pr år för telefonist under år 1896 stigit till 9,6.

Hvad åter Rikstelefon angår så hafva vi erhållit sjukrapporter endast för jan. och febr. månader i år. Om dessa månaders sjuklighetsförhållanden läggas till grund för beräkningarne, visar det sig att för de telefonister, som tjänstgöra vid de lokala ledningarna, antalet sjukdagar pr år för hvarje telefonist skulle utgöra c:a 14, hvilket med andra ord vill säga att sjukligheten därstädes med 160 % skulle öfverstiga det normala. En beräkning, grundad på dessa två vintermånader, då sjukligheten i allmänhet är störst, torde dock vara något osäker, men att den utgör en ledning till bedömande af de verkliga förhållandena bör framgå däraf, att dels i dessa sjukdagar ej inberäknats sjukdagar för de telefonister, hvilka varit frånvarande för sjukdom hela månaden, dels att de uppgifter, vi i öfrigt från tillförlitligt håll mottagit stämma med de nu lämnade.

Sjukligheten bland telefonisterna torde väl bero af att arbetet är ansträngande och enerverande. Men månne man ej såsom bidragande anledning kan anföra de varierande arbetstimmarna med däraf följande ojämna måltidstimmar*). Så länge telefonisterna äro starka och friska synas dessa oregelbundenheter i måltiden möjligen ej hafva så stor betydelse, men helt annorlunda ställer sig förhållandena, när hälsan något sviker och krafterna minskas. Blodbrist är oftast orsaken och den vanliga ordinationen däremot är att äta ofta, äta mycket och på bestämda af läkaren föreskrifna tider. För en telefonist är, med den låga lön hon har, en läkares föreskrift i dessa afseenden alltid svår att följa. Vi hafva här att göra med flickor, som antingen utgå från mindre välbärgade hem, där hvarje afvikelse från den vanliga matordningen måste betraktas såsom en utgift af tid och pengar, eller ock med flickor, som för minsta möjliga afgift äro inackorderade hos främmande personer.

* * *

Att telefonistens arbete sålunda är af den art, att det tager hela hennes arbetsförmåga i anspråk och icke lämnar henne krafter att skaffa sig extra inkomster genom annan sysselsättning, tro vi oss af ofvanstående hafva visat; och huru kan man i så fall motivera den låga lön, som lämnas för ett så ansträngande arbete?

*) Den telefonist vid Allmänna telefonbolaget, som har tjänstgöring kl. 8—12 och som ofta ej ätit någon stadig frukost innan hon gick till sitt arbete, åter ett mål genast hon kommer till hemmet vid $\frac{1}{2}$ 1-tiden. Att före tjänstgöringstiden kl. 3—6 åter inpassa ett mål blir omöjligt. Nästa måltid infaller sålunda den dagen icke förr än vid $\frac{1}{2}$ 7-tiden på aftonen. Dagen därefter, då tjänstgöringen infaller kl. 12—3 och 6—9, 10—11 böra de frukost- och middagstider, som allmänt förekomma i Stockholm, kunna beagnas, men då är däremot kvällsmålet fördröjdt.

Å *ena sidan* svaras: lönen är visserligen låg, men det beräknas ej heller att telefonisterna skola lefva däraf. Man använder flickor med högre skolbildning, emedan dessa antagas i sina hem få lefva fritt, eller åtminstone i det närmaste fritt, och lönen sålunda får användas till nålpängar. Å *andra sidan* säges: lönen är visserligen låg, men man begär ju ej heller att för densamma få flickor med högre skolbildning, utan antager sådana utgångna från folkskolan.

Vi skulle vilja vända oss mot båda dessa motiveringar.

Om såsom inträdesfordran ställes högre skolbildning, synes ock att vid aflöningen därpå bör göras afseende. Gäller för de unga männen: ju högre utbildning, ju högre lön, så synes detta lika väl eller snarare än mera, böra gälla med afseende å de unga kvinnorna. Man bör nämligen ihågkomma, att gossen erhåller sin uppfostran i de högre skolorna i det närmaste fritt, då däremot flickans uppfostran är dyrbar. Blott och bart skolafgiften för en flicka, som genomgår fullständigt 8-klassigt läroverk i Stockholm, kan beräknas till 1,500 å 2,000 kronor. Med rätta böra sålunda föräldrarna, då den unga dottern efter slutad skolgång erhåller en anställning, kunna vänta att kostnaden för utbildningen tages i beräkning för henne lika väl som för sonen.

Då en firma eller ett bolag använder personer med högre skolbildning, så sker det naturligtvis, emedan den högre skolbildningen anses medföra fördelar, och dessa måste i så fall betalas. En större allmänbildning, kunskaper i främmande språk och en mera uppöfvad och därför snabbare uppfattning, allt detta äro fördelar, som man måste medgifva kunna väntas medfölja den högre bildningen, och hvilka kunna göra det önskvärdt att begagna högre utbildade arbetskrafter, äfven där folkskolans bildningsgrad möjligen *kan* vara tillfyllest.

Att gifva högre lön för högre kunskapsmått är något som emellertid icke alltid sker. Allmänna telefonbolaget motiverar den låga lönen med att det finnes ansökningar i mängd till den lön som lämnas, samt att det antages, att den unga flicka, som åtnjutit högre skolbildning, har ett hem, där hon kan erhålla allt fritt. Det sättes aldrig i fråga att en ung man skall aflönas lägre därför, att han har utsikt att få bo fritt i sitt hem. Männe icke den låga lönen, huru den än motiveras, är en reminisens från en tid, då den åsikt gjorde sig gällande, att en kvinnas arbete ej hade ett värde, som kunde omsättas i pengar, eller, såsom det ock ibland uppfattades, ej hade något värde alls?

Tager man återigen i betraktande, att den lön, som erbjudes skall tillfalla telefonist, som endast genomgått folkskola och som antages skola fullt försörja sig själf, då komma vi äfven härvidlag till den slutsatsen att lönen är otillräcklig. Chefen för telegrafverket har i en med anledning af telefonstriden offentliggjord skrivelse framhållit, att Rikstelefon lämnar sina telefonister efter 6 månaders tjänstgöring, den högsta aflöning, som förekommer å *motsvarande arbetsmarknad*. Med detta uttryck får man väl förstå de arbetsområden, till hvilka, liksom vid Rikstelefon, inträde kan vinnas direkt från folkskolan utan vidare utbildning, och uti den nämnda skrifvelsen hafva till jämförelse särskildt framhållits *biträden i bodar och å syateljörer*.

I dagarna har utkommit en på Lorénska stiftelsens bekostnad verkställd undersökning af arbetsförhållandena bland Stockholms arbeterskor, omfattande ett antal af 3,202, däribland sömmerskor, tvätterskor, strykerskor, arbeterskor i bokbinderier, kork- och kartongfabriker borstbinderier o. s. v. *)

Jämför man nu samtliga dessa arbeterskors löneförhållanden med de löner, som lämnas vid Allmänna och Rikstelefon, så visar det sig visserligen, att af dessa kroppsarbeterskor endast 30 % erhålla en lön af öfver 40 kr. pr månad medan vid Rikstelefon 45 % komma öfver detta lönebelopp.***) Men härvid är att märka, att Lorénska stiftelsens undersökningar omfattat bland annat äfven maskning, trikåstickning och andra dylika industrier, hvilka gifva de allra lägsta lönegraderna samt att säkerligen många af de lägst lönade stå på en tämligen låg ståndpunkt hvad kunskaper och uppfostran beträffar. Många af dem hafva nog endast genomgått folkskolans lägre kurser. Därtill kommer att bland de å tabellen upptagna äfven medräknats de åldersgrupper, hvilka komma före 18-års-åldern, då arbetsfärdighet ännu ej vunnits samt de åldersgrupper, för hvilka af åldern minskad arbetsförmåga måste medföra minskad lön. Båda dessa slag af arbeterskor saknas vid telefon. Skall man jämföra löneförhållandena för yrkesarbeterskor och telefonister så måste man sammanställa de åldersgrupper, där båda äro representerade. Vi skola därför jämföra telefonisternas löner med de arbeterskors, som varit

*) Undersökning af bodbiträdenas lön och arbetsförhållanden förekommer icke i detta arbete och då ingen statistik häröfver eljes finnes upprättad, kunna vi icke göra någon jämförelse med dessa.

***) Af de vid Allmänna telefon anställda uppnår det stora flertalet en lön af öfver 40 kr. i månaden, bestämd siffra kunna vi ej lämna.

5—10 år i sina resp. yrken och af hvilka ojämförligt största antalet tillhöra åldern 18—40 år eller just de åldersgrupper, inom hvilka man återfinner telefonisterna.

Man finner då, att af de vid undersökningen hörda arbeterskorna följande grupper hafva bättre löneförhållanden än rikstelefonisterna:

i bryggeri	» 100	% en lön öfverst. 40 kr. i mån.
» sockerbageri	» 100	» » » » » » » »
» sockerbruk	» 100	» » » » » » » »
» boktryckeri	» 92	» » » » » » » »
» bageri	» 89	» » » » » » » »
» skofabrikation	» 87 $\frac{1}{2}$	» » » » » » » »
» guld-, silfver- och nickelarbeten	» 86	» » » » » » » »
» metallvarufabriker	» 83 $\frac{1}{3}$	» » » » » » » »
» sprängämnestillverkning.....	» 75	» » » » » » » »
» porslinsfabriker.....	» 64	» » » » » » » »
» strykning	» 62 $\frac{1}{2}$	» » » » » » » »
» pelsvaru- och mössömnad.....	» 61 $\frac{1}{2}$	» » » » » » » »
» bomullsfabriker	» 55 $\frac{1}{2}$	» » » » » » » »
» tvätt	» 55 $\frac{1}{2}$	» » » » » » » »
» yllefabriker	» 54	» » » » » » » »
» bokbinderi.....	hade 50	» » » » » » » »
» kappsömnad	» 47	» » » » » » » »
» rikstelefon	» 45	» » » » » » » »

(Vid Allmänna telefon har det stora flertalet öfver 40 kr. i månaden.)

Anledningen hvarför vi uppdragit ofvanstående jämförelse är dels den vi förut nämnt, att inträde till dessa yrken liksom till Rikstelefon kan ske utan annan bildning än folkskolans, dels ock den, att man genom den Lorénska stiftelsens undersökningar angående arbeterskors i Stockholm löneförhållanden erhållit upplysning om, hvilken lön i vår tid betalas för en kvinnas arbete, då särskild utbildningskurs ej fordrats. Det lär nämligen ej kunna nekas, att på dessa områden kvinnan erhåller lönen direkt för sitt arbete, d. v. s. att ingen slags välgörenhet här har inflytande. De löner, som gälla betingas däraf, att på samma gång de kroppsarbetande kvinnorna fordra att kunna försörja sig af sin arbetsförtjänst, tvingar konkurrensen ned lönerna till det minsta möjliga. En jämförelse mellan löneförhållandena synes sålunda kunna ske med full rättvisa. Lika rättvist synes ock vara, att man ställer jämförelsen mellan de åldersgrupper, hvilka å båda områdena äro representerade; och vi finna då, att *aftlöningen vid Rikstelefon ingalunda är den högsta, som förekommer å motsvarande arbetsmarknad.*

Vi hafva haft ännu en anledning att jämföra dessa löner och det är den, att man under denna tid så ofta hört sägas »30—40 kronor är inte så litet» eller »det är alltid bättre än intet.» De, som så talat, äro i allmänhet personer, som själfva äro välbärgade och som ej sätta sig inuti att med dessa 30—40 kronor skola be-

stridas alla omkostnader för en persons uppehälle, d. v. s. att af en lön af 7—10 kronor i veckan skola anskaffas rum, ved, ljus, mat, kläder m. m. Att en sömmerska eller en fabriksarbeterska har svårt att få det att gå ihop med denna lön det förstå dessa personer utan att tänka sig in i detaljerna, men när det gäller telefonisterna, hvilkas utgifter i följd af själfva arbetets anordning och fordringar äro betydligt större, då resonneras på helt annat sätt; då äro 30—40 kronor mycket. Ofta tyckes man emellertid taga för gifvet, att föräldrar eller anhöriga skola finnas villiga att i form af fri bostad och kost e. d. tillskjuta hvad som fattas i lön. Men hvad skäl kan väl finnas till att telefonbolagens personal skall delvis aflönas af telefonisternas föräldrar och målsmän? Och blir ej detta förhållandet då 55 % af rikstelefonisterna hafva en lön som ej öfverstiger 40 kronor pr månad?

Man får väl antaga att rikstelefonisterna allmänt stå högre i bildning än de nämnda yrkesidkerskorna. Att så är fallet för närvarande är naturligt, då beslutet att folkskolans kunskaper skola berättiga till inträde är af ganska nytt datum. För de rikstelefonister, hvilka antagits under den tid då högre skolbildning utgjorde inträdesfordran, gäller naturligen hvad vi förut sagt om att högre kunskaper böra medföra högre lön. Hvad åter angår de rikstelefonister, hvilka utgått från folkskola, kan, om också Rikstelefon icke uppställt fullständigt genomgången folkskola såsom inträdesfordran, det dock tagas för afgjort, att rikstelefonisterna rekryteras bland folkskolans bästa lärjungar, och man borde sålunda redan i detta sakförhållande ha ett skäl för sin fordran att återfinna telefonisterna bland de högst aflönade af ofvan åberopade arbetsgrupper. Läger man nu härtill, att telefonbolagen hafva större anspråk med afseende på klädsel m. m. än hvad vid de ofvan nämnda yrkena ifrågakommer, så framstår det berättigade i en sådan fordran än skarpare. Här är icke tal om lyx, utan helt enkelt om snygghet och renlighet. Af de vid telefonbolagen anställda torde t. ex. ingen kunna begagna sig af det billiga slags bostad, som benämnes »bo inne», d. v. s. att mot en afgift af c:a 5 kr. i månaden få liggplats i ett rum, där en eller flera andra personer bo. De som bo på sådant sätt kunna nämligen svårigen sköta sin person och sina kläder så, att de skulle slippa anmärkning däröfver å sådan plats som ett telefonbolags.

Bostadsfrågan under form af inackordering medför äfven svårigheter och detta främst genom de ojämna arbets- och mattiderna. Om en familjefader har obestämda måltidstimmar, så rättar familjen sig

därefter och ingen anser sig hafva rätt att klaga. Helt annat är att för en telefonists skull, som betalar låg inackorderingsafgift, göra rubbningar i den vanliga ordningen. Den ena dagen kommer hon ej hem förr än kl. $\frac{1}{2}$ 11 11, $\frac{1}{2}$ 12 på aftonen och skall då hafva kvällsmål, den andra dagen skall telefonisten väckas klockan 6, $\frac{1}{2}$ 7 och strax därefter hafva frukost. Än skall hon äta före, än efter öfriga medlemmar af familjen. Möjligen äro dessa ojämna arbetstider nödvändiga, därom vilja vi ej yttra oss, men då de utgöra ett af skälen hvarför telefonist har svårt att få billig inackordering, utgöra de ock en af anledningarna hvarför den telefonisten tillerkända lönen är otillräcklig.

Mot de fordringar, hvilka här framställts på högre lön för telefonisternas arbete kan möjligen invändas, att om man jämför telefonisternas lön med yrkesarbeterskornas, så bör man äfven jämföra arbetsförhållandena. Att arbetstiden vid telefon är kortare än vid yrkena, hafva vi visat; vi skulle dock vilja påpeka, att de löneuppgifter, som lämnats från de båda telefonverken upptaga äfven lön för öfverarbete och för nattvakter och att sålunda de här antecknade högsta lönerna ej vunnits endast med en 7 timmars arbetsdag. Dessutom är telefonistens arbete så fördeladt och kroppskrafterna genom arbetet så helt tagna i anspråk, att det torde vara omöjligt att förskaffa sig någon extra arbetsförtjänst. Att telefonisten har ett nättare och snyggare arbete än flertalet yrkesidkerskor är visserligen en fördel, men det synes oss, som om dessa fördelar mer än motvägas af telefonarbetets skuggsidor. Vi skulle då vilja öfvergå till den punkt, hvari telefonisternas dåliga ställning i ekonomiskt hänseende främst visar sig, nämligen den, att de efter en tjänstgöringstid af 5—10 år (och längre synes åtminstone Rikstelefon ej anse vara önskvärd) stå med *sämre utsikter för framtida bärning än de gjorde vid inträdet i telefonverket.*

För de personer, som vid sitt inträde å arbetsmarknaden, icke hafva någon förmögenhet, utgöra kunskaper och kroppskrafter den insats eller det kapital, hvarmed de börja sin verksamhet. Under vanliga förhållanden gifver arbete under de första åren låg aflöning, men allt efter som erfarenhet och skicklighet förvärfvas blir aflöningen högre och småningom, under lyckliga förhållanden, så hög, att något kan afsättas för ålderdomen eller utsikt till pensionering ernås. Jämför man härmed förhållandena vid telefon, så finner man, att en telefonist, som tjänstgjort 5—10 år i regel har klenare hälsa än hon hade, när hon anställdes vid telefonen, och hvad

hennes utsikter till framtida förvärf angå, äro de sämre än när hon började. Det jäktande och enformiga arbetet har ej varit ägnadt att stärka arbetsdugligheten och framkalla energien, och de insikter eller kunskaper telefonisten hade före inträdet i telefonyrket hafva ej ökat. *Telefonarbetet är nästan enastående däri, att man däraf ingenting lär för framtiden* För lärarinnan eller kontoristen gäller lika väl som för modisten eller sömmerskan, att den, som med beröm skött sin första plats, kan beräkna att för den nästa få högre lön. Fem års erfarenhet inom yrket hafva låtit dem få fast fot inom det samma och för den skickliga och företagsamma finnes utsikt till högre lön eller själfständig ställning, t. ex. genom öfvertagande af egen affär.

Af här lämnade uppgifter rörande det arbete som telefonisterna under sin tjänstgöring måste prestera, de förhållanden under hvilka detta utföres, den arbetstid, som däraf tages i anspråk, samt det inflytande detta har på hälsotillståndet framgår, ej blott att hela deras arbetskraft därvid tages i anspråk, utan ock att arbetet utöfvar ett så ogynnsamt inflytande på deras konstitution, att sjukdomsfrekvensen är betydligt större än det normala för kvinnor i motsvarande ålder. Det förhållande att man till telefonister endast anställer kvinnor i den ålder, då deras lifskraft är som störst och endast undantagsvis vill låta dem tjänstgöra längre än under ett fåtal år, visar väl ock, att de fordringar arbetet ställer på telefonisterna äro särskildt stora, ja, större än i de flesta andra arbetsbrancher.

Tager man vidare i betraktande, att telefonisternas arbete är af den beskaffenhet att detsamma ej utvecklar deras färdigheter, omdöme eller kunskaper i någon som helst sådan riktning, att de kunna draga nytta däraf, när de ej längre kvarstå i tjänst utan måste söka arbete af annat slag för sitt uppehälle, så synes det med fog kunna för telefonisterna göras anspråk på en så pass stor aflöning, att denna, förutom bestridandet af omkostnaderna för nödortfigt uppehälle, kan lämna ett öfverskott eller besparing till hjälp vid det ovillkorligen föreliggande arbets- eller förvärfsofbytet.

Det har af vederbörande upprepade gånger framhållits, att tillgången på sökande till platser vid telefon är mycket stor, och att det ej är förenligt med rätta skötseln af en affär att bjuda högre betalning, än den för hvilken den erforderliga arbetskraften kan erhållas. För en del industrigrenar, inom hvilka härskar en vidsträckt och hård konkurrens kan möjligen ett dylikt åskådningssätt förklaras, men Allmänna telefonbolaget lär dock ej såsom motivering för de

låga lönerna kunna förebära att ekonomiska förhållanden tvinga därtill. Är staten arbetsgivare bör frågan om konkurrens ännu mindre kunna återopas.

För staten borde väl dessutom mera än för enskild arbetsgivare gälla, att arbetaren, det må vara man eller kvinna, är sin lön värd. Staten består af män och kvinnor. Kvinnan betalar skatt till staten efter samma grund som mannen, och staten bör hafva skyldighet och äfven intresse af att, när den använder kvinnans arbete, detta må utföras under sådana förhållanden att hon blir satt i tillfälle att därtill ägna sina bästa krafter. Och detta kan, synes det oss, ej ske, och sålunda ett rättvist bedömande af kvinnans arbetsförmåga ej äga rum, när lönen sättes så låg, att den ej är tillräcklig för hennes existens under sådana förhållanden, som arbetet kräfer,

* * *

Vid Rikstelefon, där man en längre tid synes varit betänkt på en förbättring af lönevillkoren, fattade styrelsen den 12 mars innevarande år beslut angående löneförhöjning, och detta styrelsens beslut utgjorde då svar på rikstelefonisternas den 8 mars inlämnade petition i frågan. Löneförhöjningen trädde i kraft den 1 april. Att vi i denna artikel behandlat lönefrågan vid Rikstelefon sådan den var före detta datum och ej sådan den är efter densamma, kommer sig dels däraf, att vi ville redogöra för de förhållanden under hvilka sträjken uppkom och dels däraf, att det nya förslaget delvis är beroende af kungl. maj:ts beslut och sålunda ej ännu gällande.

Äfven vid Allmänna telefon lära löneförbättringar vara påtänkta.

Löneförhöjningen vid Rikstelefon i Stockholm är af två slag, dels en direkt ökning af månadslönen med 5 kronor per månad längs hela linien; den som hittills haft 30 kronor får 35 kronor, den som haft 40 kronor får 45 och den som haft 50 kronor får 55, hvilket blir högsta lönen; dels ock 5 kronor likaledes per månad, hvilka hopsparas och såsom en summa af 300 kronor tilldelas telefonaisten, först då hon efter fem års tjänstgöring tager afsked*).

Meningen är nämligen efter det nya förslaget, att de telefonister, hvilka icke befordras till anställning vid de interurbana växelborden eller bli föreståndarinnor eller med andra ord de, som icke avancera till högre aflöning, endast skola bibehållas i sitt arbete i 5 år. Man

*) Under vissa villkor biträder Rikstelefon äfven numera vid sjukdomsfall till aflöning af vikarie.

kan stå tveksam huruvida en sådan anordning skall anses förmånlig för telefonisterna eller ej. Å ena sidan synes det hårdt att telefonist efter så kort tid skall vara tvungen att lämna det arbete, hvori hon vunnit öfning och färdighet; å andra sidan synes det som om det vore en fördel att en telefonist nödgas lämna sin tjänst innan ännu arbetets inverkan på hälsan gjort sig för starkt gällande och medan telefonisten ännu är ung och spänstig nog att kunna kasta sig in på en ny lefnadsbana, där hon kan vinna sin fulla bärgning. Och naturligt är, att de 300 kronor, hvilka ställas i utsikt för de telefonister, som i fem år oklanderligt skött sin tjänst vid Stockholms rikstelefonstation, hafva ganska stor betydelse. Då telefonisten vet att hon efter bestämd tid måste lämna arbetet, ordnar hon under dessa år, i den mån det kan ske, för den dag, då hon måste sluta vid telefonverket, och den summa, som för henne finnes i beredskap, kan antingen användas för genomgående af en lärokurs o. d. eller skaffa henne uppehälle medan hon väntar på någon ny sysselsättning.

Utgår man sålunda från att telefonistarbetet nödvändigt verkar öfveranstängning, ja, då är den nämnda anordningen naturligen den bästa, men hvarför ej i stället förekomma öfveranstängningen genom att öka arbetspersonalen och inskränka arbetstiden (naturligtvis utan att sänka lönen) eller ock genom att så mycket höja aflöningen, att telefontistpersonalen kan på bättre sätt än hittills sörja för sina materiella behof och sålunda bättre stå ut med det ansträngande och enerverande arbetet? De 5 kronor i månaden, hvilka utgöra löneförhöjningen, kunna ej anses utgöra någon väsentlig och tillräcklig förbättring i telefonistens ställning.

Den nämnda löneförhöjningen vid Rikstelefon lär emellertid endast gälla för Stockholms station. Att den varit välbehöflig därstädes tro vi oss ha visat, men säkerligen är detta ej mindre händelsen vid en stor del af Rikstelefonens öfriga stationer. Att lönerna där äro mycket olika är naturligt. Detta beror dels däraf att Rikstelefon öfvertagit en del enskilda bolags ledningar och då begagnat deras aflönings sätt, dels däraf att Rikstelefon och Allmänna telefon vid en del stationer använda samma telefonist. Å en del stationer är telefon ej heller öppen hela dagen. Att lönevillkoren emellertid äro sämre i rikets öfriga städer än i Stockholm är oss väl bekant. Vi vilja endast påpeka att i Gefle, där 8 telefonister användas, lönen är 30 kronor pr månad och i Göteborg, där 22 telefonister tjänstgöra, likaledes 30 kr. pr månad. I Enköping är den 30 kr., Falköping 25 kr., Helsingborg 30 kr., Hernösand 30 kr., Jönköping 30 kr. och Sköfde 30 kr., allt för

full arbetsdag. På flera af de nämnda orterna finnas lägre lönegrader och de ofvannämnda utgöra de högsta.

I detta samband borde vara på sin plats att redogöra för *telegrafisternas* tjänstgöring såsom telefonister, en tjänstgöring, hvarom ej ett ord finnes nämnt i det reglemente, efter hvilket telegrafisterna arbeta, och hvaröfver klagan bland telegrafisterna är allmän, men utredningen däraf skulle blifva allt för vidlyftig. Vi vilja blott fästa uppmärksamheten vid det påkostande för telegrafisterna, synnerligen de äldre, att nödgas afstå från en del af sin bostad, då telefonapparaten insättes i telegrafrummet, där expeditionen för båda samtidigt skall skötas. Ej mindre påkostande bör det vara att, som för flertalet sker, åläggas att personligen deltaga i telefonväxlingen samt att få stationsräkenskaperna ökade med de vidlyftiga telefonräkenskaperna (hvilket oftast blir arbete på öfvertid), allt detta utan att något vederlag lämnas.

Till bevis för att fordran på högre aflöning för telefonisterna icke är orimlig, vilja vi nämna något om hur förhållandena gestalta sig i andra länder. Så hafva vi erhållit uppgift från *Tyskland*, där kvinnliga telefonister hufvudsakligen lära användas i Berlin, Hamburg och Leipzig. Aflöningen är där betydligt högre än hos oss. De två första åren erhålles en lön af 60 kr. i månaden, de nästa två åren 67: 50 och därefter 81 kr. i månaden. Tjänstgöringstiden är liksom hos oss 7 timmar om dagen. Hvarannan söndag är telefonisten ledig (med bibehållen aflöning). Fri läkarevård och medicin lämnas därjämte. Högre skolbildning utgör i allmänhet inträdesfordran. I *Norge* (Kristiania) är »begynderlön» vid Rikstelefon 700 kr., hvilket tyder på att förhöjning sedan inträder. Tjänstgöringen är 7 timmar pr dag med nattjänst en gång hvar 14 dag. I enskildt bolag är lönen 25 à 30 öre pr timme med höjning såsom ålderstillägg. Arbetstiden är där 5 timmar om dagen. Semester lämnas. Telefonist är skyldig att taga afsked vid 45 år. I *Danmark* (Köpenhamn), där enskildt bolag äger telefonerna, hafva $\frac{2}{3}$ af telefonisterna en lön af 20—25 öre i timmen med en tjänstgöringstid efter eget val af 4—8 timmar om dagen, $\frac{1}{3}$ aflönas med 50—60 kronor pr månad för 6 timmars daglig tjänstgöring. Högre skolbildning fordras ej.

Det visar sig sålunda, att i Tyskland och Norge lönen är betydligt högre än hos oss och att äfven i Danmark den något öfverstiger den i Sverige.

* * *

*

Sverige har, som bekant, slagit rekord i fråga om telefonväsendets utveckling och det är ej utan en viss stolthet vi finna, att vårt land i detta afseende gått i spetsen för nationerna. Så mycket märkligare förefaller det därför, att vår telefonistkår är lägre aflönad än i andra länder. Ehuru vi, något som redan i början af denna artikel framhållits, på det högsta ogillar det sätt, hvarpå man sökt vinna förbättring i berörda missförhållanden, äro vi dock af den uppfattningen, att krafven på en lön, som står i förhållande till det arbete som presteras principiellt här varit fullt berättigade.

Den framställning vi nu varit i tillfälle att göra, angående de i så många afseenden tryckta existensvillkor under hvilka denna talrika grupp af svenska arbeterskor lefva, skall, hoppas vi, gifva våra läsare den inblick i verkliga förhållandet, som för ett rätt bedömande af den så mycket debatterade och olika uppfattade telefonistfrågan, bör vara af nöden.

Letizia Bonaparte.

Napoleon I:s moder.

Bland mängden af de lysande och rörliga gestalter, som tränas kring hjälten i den napoleonska sagokretsen — om man så får säga — framskyntar stundom en personlighet af påfallande blygsamt uppträdande och enkla manér, hvilka nästan sticka af mot den brokiga skarans omkring henne. Det är kejsarens moder, *Maria-Letizia Bonaparte*. Dels genom omständigheterna, dels på grund af egen vilja har hon trängts så i skymundan, att hennes bild nästan utplånats. Samtidens talrika memoarförfattare nämna henne sällan eller i förbigående. Endast M:me Junot, den genom fru Mallings bok för vår läsande allmänhet väl bekanta och sympatiska »fru guvernören af Paris», ägnar M:me Letizia någon större uppmärksamhet. Ej heller de historiska arbeten om Napoleon, som efter hans död utgivits, hafva mycket att berätta om hans moder. Så t. ex. har Thiers i sin vidlyftiga historia — i 20 band — om konsulatet och kejsardömet knappast skrifyt ens en sida sammanlagdt om henne.

Den lucka, som därigenom uppstått i kännedomen om Napoleons familjeförhållanden, har för några år sedan blifvit fylld. År 1892 utkom nämligen i Paris ett arbete i två digra volymer om tillsammans öfver 1,000 sidor, med titeln »*Madame Mère*», *Essai historique par le Baron Larrey*. Författaren, son till den berömde militärkirurgen D. J. Larrey, som stod så högt i Napoleons gunst och följde honom i nästan alla hans bataljer, var genom sina förbindelser med Bonaparterna och sin hänförelse för allt, som rör Napoleons minne, i många hänseenden bättre än någon annan ägnad att utföra detta arbete. Med otrolig flit och omsorg har han samlat material till sin biografi, satt sig i förbindelse med en mängd personer, framför allt medlemmarne af den bonapartska familjens olika grenar, och slutligen på sin höga ålderdom utgifvit ofvannämnda arbete. Strax efter utgifvandet gjordes det till föremål för en fint skrifven essay af Cherbuliez i »*Revue des deux Mondes*», i hvilken Larreys stundom något för bonapartska uppfattning kritiseras och justeras. Det är hufvudsakligen med stöd af dessa tvenne arbeten, som föreliggande lilla biografiska skiss nedskrifvits.

Som ofvan nämnts, har Larrey gifvit sin bok titeln »*Madame Mère*» efter den benämning, som Napoleon officiellt tilldelade sin moder, då han, år 1804, gjorde sig själf till kejsare. Det är också under detta namn, som hon är mest känd i historien. Och sällan har väl någon undfått en värdigare och riktigare benämning än den *M:me Letizia* har af *Madame mère*, ty *moder* var hon i ordets hela, rika bemärkelse, och moderligheten är den af hennes egenskaper, som klarast framlyser och med sitt stilla, värmande sken öfvergjuter hela hennes lefnad. Dock är hon äfven i andra hänseenden en tilldragande personlighet, i viss grad storslagen, originell, klok och modig, men framför allt ägande den sällsynta gåfvan att under alla förhållanden vara sig själf. Skalder hafva liknat henne vid den grekiska Niobe, sonens loftalare framställt modern med en antik romarinnas later, jämfört henne med en *Cornelia*, en *Porcia*. Men detta är i viss mån vilseledande. *M:me Letizia* har hos sig intet af hvad man egentligen förstår med majestätiskt, lika litet som man hos henne finner något poserande. Hon är en föga invecklad natur, hon har en sinnets och karakterens enkelhet, — man är ibland frestad att säga hvardaglighet — som verkar välgörande i all den förkonstling och uppstyling, som omger henne. Hon är, om man så vill, en »landtlig *Cornelia*», som *Taine* har kallat henne. Hon har en rättrådighet, ett sundt förnuft, som väcker ens aktning; en lynnets jämvikt och en

förmåga af själfbehärskning, värda vår uppriktiga beundran. Under olyckans dagar aldrig en klagan — på höjden af mänsklig glans och storhet aldrig ett spår af fåfänga eller förhåfvelse.

Maria-Letizia Ramolino föddes i Ajaccio år 1749. Hennes far var af en från Italien öfverflyttad adlig familj, medan modern var en Pietra-Santa af gammal, äkta korsikansk ras. Tidigt förlorade Letizia sin far, hvarefter änkan gifte om sig med en schweizisk officer, vid namn Fesch. Af detta äktenskap föddes sonen Joseph, som under Napoleons tid upphöjdes till kardinal och alltid af sin halfsyster omfattades med den varmaste tillgifvenhet. Knappt fyllda 13 år, strålande vacker som hon var, gaf Letizia hand och hjärta åt en 18-årig, ståtlig advokat, Carlo Buonaparte. »13 år gammal, gifte jag mig med Carlo B. en vacker karl, lång som Murat. Vid 32 års ålder blef jag änka. Under 19 års äktenskap födde jag 13 barn, af hvilka 3 dogo späda och 2 vid födelsen.» Så uttrycker sig M:me Letizia själf i det fragment af autobiografi, som hon på sin höga ålderdom dikterade. Som man finner, konstlöst och rakt på sak. Mången borgerlig matrona, anmärker Cherbuliez, skulle säkert hafva talat ur en betydligt högre ton vid berättandet af sina öden än denna kvinna, moder till en man, hvars lif är en hjältedikt.

Det blef snart oroliga tider för Korsika så väl som för det unga paret Buonaparte. År 1768 inträffar nämligen det tappra korsikanska folkets frihetskamp, då det under sin hjälte, *Paoli*, söker förhindra öns besittningstagande af fransmännen. Men korsikanarnes tapperhet förmår intet mot öfvermakten. Paoli blir slagen och räddar sig genom flykten till England. Bland de tappraste deltagarne i dessa strider var Carlo Buonaparte, som, ledsagad af sin unga, sköna hustru, kämpat till det sista vid Paolis sida. Hennes böner och tårar, hennes fasthet och säkra hopp om framtiden var det, som förmådde mannen att ej, som han ämnat, med sin familj följa Paoli i landsflykten. I stället drogo sig de unga makarna med några trogna undan till bergstrakterna för att afvakta händelsernas gång. Det var under dessa mödans och sorgens dagar den unga signoran bar under sitt hjärta det barn, som skulle bli *l'homme du destin*. Man kan icke värja sig från den tanken, säger Larrey, huru väl framtiden skulle hafva gestaltat sig, om Buonaparte med sin hustru lämnat Korsika och hon gifvit lifvet åt sin son på Englands jord.

Emellertid inleddes snart underhandlingar mellan de segrande fransmännen och de korsikanska flyktingarne. M:me Buonaparte fick med anledning af sitt tillstånd medgifvande att återvända till Ajaccio,

där snart äfven hennes med Frankrike försonade make infann sig. Men dessförinnan hade den väntade, glada tilldragelsen inträffat. Det var den 15 augusti 1769. Man firade en kyrkofest till den heliga jungfruns ära. Klockornas klang strömmade ut öfver Ajaccio, kyrkorna voro sirade med blommor, och högtidsklädda skaror samlade sig i templen, medan en strålande sol göt sin varma glans öfver den lifliga taflan. En ung, skön kvinna af borgerligt stånd begaf sig, ledsagad af några släktingar och tjänare, till katedralen. Hennes steg äro långsamma till följd af den dyrbara börda hon bär under sitt hjärta. Mången vänlig hälsning, mången beundrande blick sändes henne. Tjänstvilliga människor bana väg för henne under rop: »Plats för signoran! Släpp fram signora Bonaparte!» — Knappt har dock Mme Letizia intagit sin plats i kyrkan, förrän hon känner sig illamående. Hon föres hastigt till sin bostad, och när hennes vänner efter messan skynda att efterhöra hennes tillstånd, finna de hos den lyckliga modern en liten argsint skrikande världsborgare med ett nästan vanskapligt stort hufvud. — Barnet döptes först 2 år senare och fick namnet *Napolione*. Han var den andra i ordningen af de barn, som nådde mogen ålder.

Under de följande åren ökades familjen hastigt nog, och de ekonomiska förhållandena voro ofta ganska bekymmersamma. Det var egentligen på signoran de tyngde. Mannen var en svag och sorglös karakter, benägen att lefva på stor fot. Han är just ej någon god familjefader heller — »han tänker mera på sina nöjen än sina barn», har det sagts om honom. Det är modern, som leder barnens uppfostran, liksom hon måste söka i ekonomiskt hänseende hålla samman det hela. Och öfver den stora barnskaran för hon spiran med kraft, ja stränghet. Särskildt är den oregerlige och egensinnige Napolione, som klöser och sparkar sin äldre bror Joseph, utsatt för den moderliga tuktan, som ibland är så hårdhäand, att den mera ömsinte signor Carlo måste gå emellan. Men barnen älska och beundra dock alla sin vackra, allvarliga moder.

Så utvecklar lifvet hos henne under dessa år de egenskaper, som göra henne till den makalöst präktiga husmoder och uppfostrarinnan, som hon förblef i alla sina dagar. »Hon var skapad att styra ett rike,» har Napoleon sagt om henne. Det är dock möjligen en öferskattning af hennes förmåga. Ett rike hade det säkert varit brydsamt för signora Letizia att förvalta, ty de stora vyerna saknade hon alldeles. Men hon var skapad just till att styra ett stort hus, hålla ordning och lugn bland en talrik barnskara, bilägga tvister, utjämna

stridiga intressen, tala förnuft med alla och enhvar. Detta senare blef också en uppgift, åt hvilken hon fick många tillfällen att ägna sig under sin långa lefnad, och icke så sällan lyckades hon äfven dämpa glöden hos sin hetlefrade familj.

Under bekymrens dagar utvecklar sig därjämte hos henne en egenskap, som hon öfverdref, nämligen en sparsamhet, gränsande till gnideri. »Hon är snål som en bondhustru,» säger Taine. Kejsaren själf förargade sig sedermera öfver hvad han kallade hennes »économie passionnée». »Hon var löjligt sparsam», yttrar han om modern i sina memoarer. Men han tillägger: »Dock skulle denna kvinna, från hvilken det var så svårt att locka en écu, ha gifvit allt hvad hon ägde för att hjälpa mig efter Elba och Waterloo.» Så förhöll det sig äfven. Och det sprider ett försonande skimmer öfver M:me Letizias oförnekliga snålhet. Mot de fattiga kunde hon också visa godhet. Napoleon gjorde henne till »protectrice générale» för alla välgörenhetsinrättningar i Frankrike, och hon visade som sådan lifligt intresse och deltagande för de hjälpbehöfvande. »Hon gaf utan njugghet,» säger en samtida, »men som vi i Frankrike äro vana att se damer af hög rang kasta pengarne ut genom fönstret, så väckte Madames återhållsamhet i detta fall någon förvåning, och man anklagade henne snart för girighet.» Så dömdo man om henne längre fram.

Men, för att återgå till ett tidigare skede af hennes lif, var det väl så underligt, om hon lärde sig vända på styfvern och hålla hårdt om börsen, där hon satt med en sorglös man, åtta barn och små inkomster? Snart blef hon ensam om bördan. 39 år gammal dog Carlo Buonaparte under en resa till Frankrike, medan M:me Letizia kvarhölls på Korsika af omsorgen om en späd son, Jérôme. Från denna tid är hon familjens hufvud. Utan svårighet kunde den unga, vackra änkan ingått ett nytt äktenskap, men hon afvisade alla anbud; hon ville ej på någon annan öfverflytta det stora ansvaret att trygga de åtta barnens framtid. »Den mjuka, behagfulla kvinnan träder från denna tid tillbaka för den själsstarka kvinnan. Blicken vinner i klarhet, hvad den förlorar i ljufhet,» har någon sagt om henne vid denna tidpunkt.

Hädanefter gäller det också att mer än någonsin inskränka sig, beräkna och ordna allt på det förnuftigaste sätt för att få debet och kredit att gå ihop. Och det lyckas äfven tämligen bra. Men Gud nåde den late, slarfvige eller slösaktige för mamma Letizia! En karakteristisk anekdot berättas om modern och den unge Napoleon.

Det var vid ett besök i hemmet af den då 18-åriga sonen en tid efter faderns död. En dag mötte han i trappan en ung bondflicka, hvilken medförde som present en färsk ost till signor Napolione. Han gaf henne till tack en summa af ungefär 5 kronor. Detta väckte Mme Letizias djupa harm, och hon började att med sydländsk ordrikedom läxa upp sin herr son för hans slöseri. Men denne grep hastigt sin kära mamma om lifvet och svängde om med henne i en liffig vals för att ge flickan tid att aflägsna sig. Signora madre hade dock svårt att förlåta honom.

Till de ekonomiska svårigheterna kommo snart andra af politisk art. Man befann sig midt uppe i revolutionen. Skräckregeringens favor hade bragt stora delar af Frankrike i harnesk mot konventet. Äfven på Korsika gjordes ett försök till resning under ledning af den från landsflykten hemvändande Paoli, som ville öfverlämna ön åt engelsmännen. Hans försök att vinna familjen Buonaparte strandade på signora Letizias fasta beslutsamhet och uppoffrande mod. Hon utsatte sig hellre för konfiskering af sin egendom, förföljelse och landsflykt än att öfvergå till det engelska partiet. De tre äldsta sönerna nödgades förklädda lämna fäderneön för att ej falla i den uppretade Paolis våld, och snart måste äfven signoran med sin öfriga familj söka sin räddning genom flykten. Hennes sinnesnärvaro och själsstyrka öfvergäfvade henne ej ett ögonblick under dessa dagar. Nattetid måste hon med de yngsta barnen och några vänner smyga sig ut ur Ajaccio. Då någon visade henne, huru lågorna slog upp från hennes hus, svarade hon lugnt: »Hvad gör det? Vi skola bygga upp det igen mycket vackrare.» — Hon är, som Taine säger, kraftfull och kallblodig som en partichef.

Lyckligt kom hon öfver till Frankrike och slog sig för en tid ned i Marseille, till en början i verkligt betryck. Högt uppe i fjärde våningen af ett tarfligt hus hyrde hon in sig med de två yngsta sönerna och sina tre charmant vackra döttrar, Elise, vid denna tid 18, Pauline 15 och Caroline ungefär 13 år. Madame Letizia steg upp tidigare än de andra och ordnade dagens arbete för sig och barnen. Den ena dottern hade på sin lott städning och dukning, den andra förde räkenskaperna, medan Caroline, den blifvande drottningen af Neapel, fick hjälpa sin mor med de tarfliga uppköpen. Efter någon tid förbättrades ställningen, till en del genom bekantskapen med en rik köpmansfamilj, Clary, hos hvilken Joseph något senare blef måg. Men framför allt var det från Napoleon, som hjälpen skulle komma. Vid denna tid började det ljusna för den stackars, luggslitne artilleri-

officern. Han eröfrade den första segerpalmen under sin sagolika bana vid Toulons återtagande från engelsmännen, och före slutet af 1793 hade M:me Letizia den fröjden att få omfamna sin son såsom nyutnämnd brigadgeneral. Nu vet hon, att han har framtiden i sin hand och att han skall bli familjens stöd. Det dröjde ej heller länge, innan hennes förhoppningar blefvo verklighet. Det glänsande italienska fälttåget 1796—97 gjorde i ett enda slag Napoleon till Frankrikes afgud, och den ära han vann bestrålade naturligtvis äfven hans familj.

Efter en tids vistelse på Korsika öfverflyttade M:me Letizia till Paris under Napoleons frånvaro med anledning af expeditionen till Egypten. Hennes ställning är nu en helt annan. Joseph är gift med Julie Clary och kan erbjuda modern ett angenämt hem, där hon ömt omhuldats af svärdottern. Det finns också redan en madame la générale Bonaparte, med hvilken dock signora Letizia aldrig rätt kan förlika sig. Napoleon hade nämligen redan före det italienska fälttåget ingått sitt äktenskap med Joséphine Beauharnais. Denna förbindelse hade väckt Madames lifliga missnöje af två skäl. Det ena var att sonen åsidosatt sin, som modern tyckte, oafvisliga plikt att fråga henne till råds, men det var äfven därför att föreningen ej helgats af kyrkans välsignelse. Hon hade känt sig sårad så väl i sina moderliga som i sina religiösa känslor. Med glädje hade hon däremot sett sina två äldsta döttrar, Elise och Pauline, försörjda genom passande giftermål, den förra med en italiensk officer, Felice Bacciochi, den senare med general Leclerc, broderns adjutant.

Vid sin hemkomst från det egyptiska äfventyret medförde Napoleon de rikaste gåfvor åt gemål, moder och systrar, men signora madre såg med oro sonens slösande frikostighet och döttrarnas redan vid denna tid öfverdådiga lyx, hvori de täflade med M:me Joséphine. Det var en dag strax efter Napoleons återkomst, vid en familjens tillfälliga vistelse på ett landställe. Joséphine och de bonapartska unga damerna strålade i de utsöktaste toaletter, medan M:me Letizia visade sig i en skäligen tarfig klädning. Då Pauline skämtande förebrådde modern detta, svarade denna: »Tyst du, slöserska, jag måste spara och tänka på gossarne. De äro inte alla försörjda ännu.» — Nej, men de skulle snart blifva det, och det på ett sätt, som den goda modern väl knappast anat. Louis och Jérôme, de båda hon närmast haft i tankarne, skulle, innan ännu många år förflutit, bära hvar sin konungakrona. Vägen till familjens upphöjelse är klar — general Bonaparte har arbetat i tysthet med sina vänner under dessa veckor

efter sin hemkomst. Allt är redo för aktion, och ett par dagar efter nyss nämnda lilla tilldragelse slås det första stora slaget, i det Napoleon lyckligt utför sin statskupp af den 18—19 Brumaire år VIII, d. v. s. i november 1799. Han är nu förste konsul och tager sitt residens i Tuilerierna. Därmed slutar för signora madre det första skedet af hennes lefnad, karakteriseradt af moderlig hängifvenhet, klarsynthet och själsstyrka under alla de motgångar och svårigheter hon dittills mött. Följer så en tid af underbara framgångar och svindlande makt för sonen och yttre glans för modern, under hvilken hon dock alltid bär i sitt inre oro och fruktan. Själf säger hon senare: »Om ni kunnat läsa i mitt hjärta den tiden, skulle ni funnit mera bekymmer än glädje.» (Forts.)

Agnes Henkel.

Vårvisa.

*Nu värmer sol'n, nu är det vår
Och almanackan sanning spår.
Vid knuten skator skratta...
Där drifvan nyss sig bredde hvit
Man ser en vacker, klargrön bit
Af mossans mjuka matta.
Bland skruppna löf man kraffsar opp
En planta frisk med blåsippsknopp.*

*På sälgen växa silkesfjun
Och våren bredt en slöja brun
Kring björkens fina hängen.
Där solen gassar som sig bör,
Står tussilago gul som smör,
Och gräset gror på ängen.
Från bygget kvittra finkar små
Och staren hvisslar då och då.*

Och går man fram en slingrig stig,
 Där mörka granar flocka sig,
 Man ser hur marken krälar.
 Ren' myrorna med bråk och bry
 Begynna samla näring ny
 Till stacken — stackars trälar!
 Men fjärln leker, vinge lätt
 Bär eldbrun sammet med paliett.

Om vinden fläktar skarp ibland,
 Förundras ej, gå bort till strand
 Och se hur jättestycken
 Af hårda isar drifva dust
 Med insjövåg, de likna just
 Den bleke Bores smycken.
 På långsamt smältande demant
 Ha mäsarne ett svängrum grannt.

Där vassen höjer stubbad rest
 Dock vildgässkaran trifoes bäst,
 Där kackla de och simma.
 I rankig eka dagakarln
 För braxen lägger ut sitt garn
 I kvällens sena timma.
 Kanhända solig morgonstund
 Har både guld och mat i mund.

När vårens fläkt till nordn förs
 Och lifvet åter vaknar, rörs,
 Så lekande blir hågen.
 Hos skalden och hos barnet än
 De väna sagor gå igen
 Och kransad näck ur vågen
 Uppdyker, prisande i sång
 Förlossningen ur döds kallt tvång.

Anna Knutson.

Kvinnans rösträtt inför engelska Underhuset.

Den 3 februari 1897 anses utan tvifvel för en glädjedag inom Englands kvinnosakskretsar, alldenstund denna dag billen om utsträckning af rösträtt äfven till kvinnor (Women's Suffrage Bill) bifölls i Underhuset vid *andra* läsningen med 71 rösters öfvervikt, utan gensägelse den största framgång denna viktiga fråga någonsin rönt. Innan vi öfvergå till redogörelse för den i många afseenden märkliga diskussionen, torde en kort historik öfver billen i dess olika skeden ej vara utan intresse.

Women's Suffrage Bill hör till de frågor, som väl falla men ej dö, alldenstund det nu är 30 år sedan den första gången framlades för Underhuset, och den sedan, alltjämt under olika former, förnyade gånger påkallat Husets uppmärksamhet.

Den 20 maj 1867 framlade John Stuart Mill, då Huset hade konstituerat sig till komité*) i afseende på reformbillen, förslag till ett amendment, afsedt att utsträcka rösträtten äfven till kvinnor. Bland dem, som då röstade för amendmentet, märktes John Bright och Labouchère, den senare numera förslagets hätskaste motståndare. Amendmentet föll med en öfvervikt af 123 röster (196—73).

Women's Suffrage Bill har sedan under olika former blifvit afslagen af Underhuset ej mindre än 13 gånger. Två gånger förr än i år har billen hunnit fram till *andra* läsningen, men dess bringande inför komité har blifvit afslagen.

Då billen 1892 afslogs med endast 23 rösters öfvervikt, ansågs detta som en stor triumf för kvinnoröstsaken, ehuru mr Gladstone i ett bref till en parlamentsledamot uttalat sig mot densamma. Vid billens behandling uppträdde emellertid den gamle statsmannen ej emot förslaget, ehuru han lär hafva röstat för afslag af detsamma.

Vi återvända nu till parlamentssessionen den 3 febr. 1897.

Så många åhörare, som kunde rymmas, voro naturligtvis närvarande och på damernas läktare sågos kvinliga representanter för de olika politiska partierna, glömmande för dagen all partipolitik och vänligt kommenterande med hvarandra utsikterna för uppnåendet

*) I stället för att hos oss riksdagsfrågorna behandlas af de respektive utskotten, förvandlar sig i England hela Underhuset efter *andra* läsningen af en bill till komité för att diskutera frågan.

af det för alla gemensamma målet: billens antagande. Hvad själfva diskussionen beträffar, kan man utan all partiskhet säga, att billens vänner i Underhuset uppträdde på ett vida mer värdigt sätt än dess motståndare, som genom sitt värdslösa, hänfulla och rent af opassande uppträdande och sina misslyckade försök till kvickhet snarare tjänade än skadade den sak, mot hvilken de talade.

Mr Faithful Begg föreslog under högljudda bravorop *andra* läsningen af Parliamentary Franchise (Extension to Women) Bill, som afser att gifva kvinna, hvilken i egenskap af ägare eller hyresgäst är bostadsinnehafvare af boningshus eller lägenhet i stad eller grefskap, rösträtt i valkretsen, sedan hon först upptagits på röstlängden där-sammanstädes och för öfrigt är lagligt oförhindrad att rösta.

Talaren hoppades, att han i denna ömtåliga fråga, som dock ej var någon partifråga, skulle få med sig de olika partierna i Huset. Billens antagande skulle skänka valrätt åt omkring 500,000 kvinnor, exakt kunde ej siffran bestämmas, eftersom det ej tydligt framgick, om rösträtten skulle utsträckas äfven till de gifta kvinnorna, för hvilket han själf vore benägen, då de i andra riktningar erhållit en del nya rättigheter, hvaraf deras rösträtt vore en naturlig konsekvens. Enligt Englands nuvarande vallag vore från valurnorna uteslutna: vansinniga, fattighjon, förbrytare och — kvinnor, med den åtskilnaden, att under det de tre förstnämnda kategorierna kunde komma ur sin ställning, kunde kvinnorna det ej. Detta var den ställning intelligenta kvinnor i vårt upplysta århundrade intoge i afseende på rösträtten, under det 73,000 män, som ej kunde läsa och skriva, vid de sista valen ägde rättighet att rösta. Eftersom kvinnor äga själfständig förmögenhet och måste betala skatt i förhållande därtill, borde det åtminstone erkännas, att taxering och rösträtt böra följäs åt. Kvinnor röstade redan till kommunalstyrelse, kyrko- och distriktsråd, fattigvårdsstyrelse, stadsfullmäktige och skolråd. De hade nyligen utnämnts till ledamöter af Kungliga kommissionen för arbetslagar (Labour-Laws) och skolfrågor och hade blifvit inkallade som vittnen vid parlamentsförhör (Parliamentary Inquiries). 500 kvinnor hade tagit Bachelor of Arts examen vid Londons universitet och 300 Tripos (högsta matematiska examen) vid Cambridge. Trots allt detta utestängdes de fortfarande från rösträtt. Englands kvinliga befolkning öfverstege den manliga med mer än en million, under det att på 8,426 dömda manliga brottslingar komme endast 1,276 kvinnor. Det hade invändts, att kvinnor ej förstode sig på politik — men förstodo verkligen alla män politik? Kvinnorna vore icke blott i stånd att förstå politik, men de hade specialkunskaper i frågor rörande deras eget kön, och därför vore det den enklaste rättvisa att låta dem få uttala sina åsikter angående lagar, som stiftades äfven för dem (bravorop). Icke mindre än 250,000 kvinnor hade förra året undertecknat en petition om en för dem gynnsam rösträttsreform. Den erfarenhet, som vunnits af rösträttens utsträckande till kvinnan i Nya Zeeland 1893 och Syd-

Australien 1894 hade varit utomordentligt gynnsam. Talaren hade alltid trott, att mr Labouchères uppgift i lifvet vore att nedbryta privilegier och afhjälpa orättvisor, men om han motsatte sig denna bill, uppträdde han i stället såsom en advokat för privilegier och en förkämpe för orättvisor. Talaren undrade om mr Labouchère uppträdde emot billen, emedan han tänkte på Gullyvifveligan (Primrose League) och trodde, att kvinnorna uteslutande skulle rösta på Tories.

På denna fråga svarade *mr Labouchère* nej, hvarpå talaren frågade mr Labouchère, om han trodde, att kvinnornas röster skulle afgifvas för de med honom liktänkande, hvilken fråga besvarades nekande af mr Labouchère.

Mr Faithful Begg förklarade därpå, att i så fall hade mr Labouchère intet argument alls. Mot kvinnans rösträtt funnes inga andra skäl än sådana, som hade sin rot i fördomen eller känslan, och dessa vore inga skäl alls för att förkasta de af kvinnorna nu framställda fordringarne.

En annan förkämpe för saken, mr *Atherly-Jones*, omnämnde, att bland andra argument mot förslaget åberopats kvinnornas oförmåga att bära vapen, men huru många i själfva Underhuset skulle väl någonsin bära vapen? Ingendersa af billens två skarpaste motståndare, mr Labouchère eller mr Radcliffe Cooke, skulle ens antagas som trumslagarpojkar. Det hade sagts af dem, att kvinnan genom indragande i partistrider skulle blifva okvinlig och förnedras. Huru kunde detta argument framdragas, då alla partierna begagnade sig af kvinnornas hjälp vid valen? Talaren frågade, om de båda ifrågasvarande herrarne kunde förneka, att de ofta begagnat sig däraf.

Nu ryckte motståndarne fram i slutna led, en af dessa, mr *Radcliffe Cooke*, förklarade, att en del af husets medlemmar, då de tillfrågats, hvarför de ämnade rösta på billen, svarat: »Min mor tycker om det». Andra hade förklarat, att de visserligen skulle rösta för billen, men att de önskade, att den ej skulle gå igenom. (Rop på »Nämn dem!») Talaren kunde se en af dem ifrån sin plats, men ville ej nämna hans namn och sålunda utlämna honom på nåd och onåd åt de kvinnor, som han besvikit och bedragit. Talaren frågade, hvem som gjort England till hvad det var, om ej männen. Här afbröts han af en röst: »Hvilka voro deras mödrar?» och vidare af en annan: »Hvem har ammat er?»

Sedan mr Cooke satt sig ned med förklaringen att, då männen skapat staten, borde de också få styra den, uppsteg mr *Labouchère*, som uttryckte sin förvåning öfver att en skotte satt sitt namn under billen, då han väl borde i sin ungdom studerat John Knox, som blåste »en trumpetstöt mot det onaturliga kvinnoregementet». Talaren erkände, att han för 30 år sedan på skämt röstat för billen, men sedan hade han sökt bevisa sin ånger genom att på allt sätt motarbeta kvinnans rösträtt. Fingé kvinnorna rösträtt, blefve valkandidaternas lif outhärdligt. En kvinna kunde aldrig fatta ett argument. Då man öfverbevisat henne om att hon haft orätt, upprepade hon sitt förra påstående i nästan samma ordalag. Talaren sökte stödja sitt påstå-

ende med en del mokanta anekdoter. Om kvinnorna erhöle rösträtt, skulle de komma i majoriteten, och denna ärevärdiga församling skulle kanske förvandlas till ett slags för båda könen gemensam klubb. På de främsta bänkarne skulle herrarne uppblandas med damer och slutligen skulle väl en kvinna intaga talmanstolen. En gentleman hade frågat talaren, hur han kunde rösta emot billen, med de orden: »Har ni då inte en moder?» hvarpå han svarat, att det hade han visst, men hon hade aldrig önskat rösträtt. Han hade observerat, att de flesta herrarne, som nu ämnade rösta för ett kjortelregemente, redan vore underkastade detsamma, och somliga hade rent ut sagt, att de inte brydde sig om billen, men att deras hustrur gjorde det. Naturen hade gjort skilnaden mellan man och kvinna, och denna skilnad kunde ingen parlamentsakt upphäffa. Kvinnorna hade inga gåfvor för det politiska lifvet. De voro visserligen sluga, i det de hade ett slags instinkt snarare än förstånd, men de leddes af impulser och hade ingen uppfattning af proportioner. I trots af att det radikala partiet genom billens antagande skulle närma sig sitt önskemål, allmän rösträtt, yrkade dock talaren afslag.

För öfrigt voro talarne för och emot förslaget ganska jämt fördelade.

Sir W. Lawson uttalade som sin mening, att endast *en* orsak kunde uppvisas för kvinnornas utestängande från rösträtt, nämligen om det kunde bevisas, att de till hufvud och hjärta vore sämre än männen. Att de vore bättre till hjärtat ville väl näppeligen någon förneka, och de måtte väl ej vara dummare i politiken än de 73,000 fullkomligt obildade män, som hade rösträtt. Inga hade verkat så kraftigt och utvecklade en sådan arbetsförmåga, då det gällde partiets politik, som just kvinnorna, det kunde liberalerna intyga. Begagnade sig icke kandidaterna beständigt af deras inflytande? Det vore ett egendomligt förhållande att de, som genom sitt inflytande ledde andras val, ej själfva skulle hafva rösträtt. Premierministern hade vid den nuvarande ministèrens bildande yttrat: »att förbättra det dagliga lifvet för millioner och minska de bekymmer, som trycka så många — för detta höga värf, är det som parlamenten äro till». Vore det ej lämpligt, att försäkra sig om kvinnornas hjälp till detta ädla värf? Huset kunde ju på ett värdigt sätt fira en stor drottningens jubileum genom att medgifva kvinnan rösträtt.

Sir W. Harcourt ansåg, att det ej vore något skäl att bevilja kvinnan politisk rösträtt, därför att hon fått kommunal. Om en gång framdeles allmän rösträtt skulle bli införd för både män och kvinnor, hvad skulle då resultatet bli med 1,200,000 kvinnor mer än män? Det skulle bli ett fullkomligt amazonregemente och konsekvenserna kunde blifva omätliga.

Strax därefter afslutades den 5 timmar långa debatten med omröstning, som visade 71 rösters öfvervikt för billen, den största triumf denna segslitna fråga firat, hvarefter *andra* läsningen företogs och frågan hänsköts till komité den nästkommande 23 juni.

Det egendomliga vid denna omröstning var, att all partigruppering upphört, så att man såg liberaler votera mot billen, under det konservativa röstade för densamma. Ett för förslaget mycket gynnsamt tecken var, att det hade majoritet inom Underhusets alla fyra partier, såsom synes af följande tablå:

<i>Parti:</i>	<i>Röstöfverrigt:</i>	<i>Röstfördelning:</i>
Liberaler	32	69—37
Irländska Nationalister	2	13—11
Konservativa	24	115—91
Unionister	13	26—13

Förslagets vänner hafva tre månader på sig, tills billen skall behandlas i komité, och det är att hoppas, att deras rastlösa verksamhet skall krönas med ett godt resultat — ett resultat så mycket viktigare som parlamentets beslut säkert kommer att starkt inverka på frågans ställning i Europas öfriga stater.

A. S.

Sommarhvila och vinterro.*)

Det finnes väl ej någon af oss jäktade nutidmänniskor, som ej ibland gripits af längtan till landet. Hos en del är denna längtan nästan permanent, till andra åter kommer den endast vid vissa tider eller tillfällen. När arbetets enahanda gripit oss fast, så att vi känna oss mer likna en maskin än en tänkande, själfständig individ, när tankarna börja gå i cirkelgång och vi af ren trötthet ej kunna häjda dem, blir denna längtan efter landlig stillhet och ro nästan öfvermäktig. Vi känna det som om skogens sus skulle kunna stilla vår febrila oro, som om vi inför naturens lugna majestät skulle återfå sinnets harmoni. Och landet lockar det må vara sommar eller vinter. Blotta ordet landet innebär tystnad, hvila, frihet, vare sig det uttröttade sinnet dröjer vid stora vidder med nyfallen snö och barrskog klädd i rimfrost eller vid en skogsbacke en sommardag, där man liggande på rygg kan följa molnen med ögonen och tänka på rakt ingenting.

*) Ett önskemål, framkastadt på en diskussionsafton i Nya Idun den 6 mars 1897.

Men hvar och hur skall hufvudstadskvinnan finna den hvila, den tystnad, den frihet, hon drömmer om? Saltsjöbaden? Dess höga pris och magnificence torde göra det för ett ensamt fruntimmer mindre lämpligt. Djursholms restaurant? Äfven där är det för värds- husaktigt och för nära hufvudstaden för att motsvara de fordringar man sätter på ett stilla landtlif. Dalarö, Södertelje m. fl. orter i närheten af Stockholm? Där är det, som man vet, så ställt att man ofta ej kan få hyra ett rum utan att medföra sängkläder och linne, och att intaga sina måltider på restauranten blir hvarken trefligt eller billigt. Skall man resa till vänner och släktingar på landet? Hur angenämt detta än kan vara, för dem som äro nog lyckliga att äga sådana, erbjuda dylika besök ej alltid den drömda hvilan för kropp och själ. Man har skyldigheter som gäst, hvilka ej kunna åsidosättas, tystnaden, man längtat efter, utbytes i småprat och för oundvikliga sällskapsplikter bortdunstar ofta nog den idealbild af landtlifvet, hvarom man drömt. Ej heller torde man i de familjer, som under sommaren mottaga inackorderingar, finna den åsyftade landtliga trefnaden och stillheten.

Nej, hvart, hvart skall man resa, där man köper sig rätten att få vara ostörd, att tala när man vill och tiga när man vill, där man finner alla de behag och den tillfredsställelse, som friheten gifver och på samma gång känner sig omgifven af ett hems omvårdnad?

Obestridligt är att på dessa frågor gifves näppeligen något tillfredsställande svar. I vårt land finnes faktiskt ingen dylik tillflyktsort, där ensamma fruntimmer kunna finna på en gång oberoende och för ett pris, som motsvarar deras tillgångar den efterlängtrade landtliga hvilan och stillheten. Och att det här gäller att fylla ett länge känt behof behöfver man blott ha en aldrig så liten inblick i vår arbetande kvinnovärlds förhållanden för att inse. Hundraden af ensamma kvinnor i vår hufvudstad stå när vårsolen lockar, när luften t. o. m. mellan husens regelräta rader är fylld af värförebud inför det predikamentet: hvar tillbringa sommarferierna? Här menas icke dem, som hafva god kassa och därför oberoende af ekonomien kunna ställa sin kosa hvart de vilja eller dem som hos sina närmaste anhöriga på landet finna en själfskrifven tillflyktsort. Nej, det gäller det ojämförligt mycket större antalet efter ro- och stillhet trängtande arbetsmyror, hvilkas tillgångar ej tillåta en längre och dyrbarare resa och som ej hafva några afsevärda besparingar att offra på några veckors välbehöflig sommarhvila. Och äfven mången, som för afslutandet af ett viktigt arbete, skrifvandet af en afhandling, läsandet

på en examen o. s. v., omöjligt i staden kan finna det ostörda lugn som behöfves, torde en landtlig tillflyktsort, öppen äfven om vintern, framstå som ett härligt framtidsmål.

Idealet för alla dessa lugn- och hvilosökande vore väl att ett ställe funnes, där ett rum alltid stode färdigt för dem när helst de ville eller kunde begagna det, att detta ställe vore väl beläget, ej dyrbart samt att någon person som en god fé toge vård därom och sörjde för de materiella behofven.

Härmed några förslag huru detta önskningsmål möjligen kunde förverkligas.

Ett förslag lyder: Några ekonomiskt oberoende fruntimmer, fruar eller ogifta, skulle, tilltalade af den idén att en landtlig tillflyktsort alltid stod till reds för deras räkning, vilja ordna ett angenämt hem åt sig, hvilket skulle göras så stort, att det äfven kunde emottaga några betalande gäster. På detta sätt skulle ett slags konsortium bildas, som gemensamt bure den ekonomiska risken, ansvarade för det hela och anställde och aflönade en husmoder, som sörjde för hushållet. Det hela skulle således ha en helt privat karakter och konsortiet äga att själf välja de pensionärer, som skulle mottagas.

Då emellertid åtskilliga invändningar torde kunna göras mot lämpligheten och utförbarheten af ett dylikt förslag, hvilket dessutom endast skulle komma en inskränkt krets till godo, går ett annat projekt ut därpå, att en eller några för saken intresserade personer skulle vara villiga att som lån försträcka det nödiga kapitalet till en duglig, praktisk och pålitlig person, hvilken på egen risk skulle sätta företaget i gång.

Det förslag, som dock synes ha största sannolikhet för sig att bringa frågan till en för alla parter mer tillfredsställande lösning, synes oss följande vara. Detsamma innebär att ställa hela företaget på en bredare basis, möjligen genom bildandet af ett bolag, d. v. s. aktieteckning till små belopp. På så sätt skulle ett tillräckligt stort kapital uppbringas, hvilket möjliggjorde antingen uppförandet af en byggnad, passande för ändamålet, eller förhyrandet eller inköp af ett redan inredt corps de logis, tillhörande någon större ägendom.

Ordnades företaget efter denna plan skulle en styrelse bildas, hvilken öfvade kontroll öfver det hela. Naturligtvis kan kostnaderna för ett dylikt hem ej närmningsvis uppgifvas i den obestämda form hvori planen ännu föreligger, däremot kan angående själfva planen åtskilligt sägas.

Hemmet bör hafva ett naturskönt, sundt läge, helst nära salt-sjön så att goda bad kunna erhållas. Kommunikationerna böra vara goda, d. v. s. ej så att man flera gånger dagligen kan fara in till Stockholm, men afståndet från hufvudstaden bör ej vara så stort att resan medför någon egentlig kostnad, järnvägsstation bör vara i närheten och gärna äfven ångbåtsbrygga för underlättande af transport och proviantering.

Byggnaden, som man tänker sig uppförd och inredd efter nutida fordringar, bör utom sällskapsrum innehålla en del större och mindre soffrum, hvart och ett afsedt för blott en person. Möbleringen enkel men komfortabel, allt hållet i ljusa, glada färger. Ekonomien skulle skötas af en husmoder, en praktisk och duglig person, som desslikes hade förmåga att sprida hemtrefnad omkring sig, som ägde bildning och takt och förstod att lämna hvarje individ sin fullkomliga frihet. Pensionärer skulle mottagas på längre eller kortare tid, allt efter önskan. Alla årstider, så väl sommar som vinter, skulle hemmet stå öppet för gäster. Priset skulle ställas så moderat som möjligt, men som det hela ej är en välgörenhetsanstalt bör man tänka sig att inkomsterna skola betäcka utgifterna. Afgifterna kunna vara högre eller lägre, beroende på rummens storlek och läge. Priset för vivre bör dock vara lika för alla.

Så framställer sig i mycket obestämd form den framtidsbild af ett blifvande landtligt hem för arbetande kvinnor, hvilket nog hägrat för mångens fantasi under det jäktande arbetsåret. Skall väl af bilden kunna bli en lefvande verklighet? Utom möjlighetens gräns ligger det icke, hvarför vi skola hoppas, att den företagsamhetens och initiativets anda som, ehuru svärväckt hos oss, visat sig, då den väl vaknat till lif, kunna uträtta ganska stora ting, äfven nu skall lyckas bringa till stånd den landtliga fristad för sommarhvila och vinterro hvarefter så många ensamma kvinnor längta.

G. L.

Litteratur.

Handbok för sjukskötsel i hemmet af dr *E. W. Wrellind*. Med ett förord af föreståndarinnan vid Röda Korsets sjuksköterskehem fröken *Fanny von Otter*.

I 9 kapitel behandlas här på ett öfverskådligt, enkelt och klart sätt allt det hufvudsakliga som en sjuksköterska måste veta och kunna för att som läkarens biträde fylla sin ansvarsfulla plats i kampen mot sjukdom och död. I 5 bilagor lämnas därjämte, dels en anvisning för sjukbud, som bör blifva till god ledning då sköterskan skall till läkaren lemna redogörelse för den sjukets tillstånd, dels uppgift om villkoren för sjuksköterskeelevers antagande vid Sophiahemmet, Röda korset och Sabbatsbergs sjukhus i Stockholm, dels underrättelser om den nybildade Svenska sjuksköterskornas allmänna pensionsförening.

Om arbetet kan med fog sägas att det fyller ett inom vida kretsar länge känt och erkänt behof. För sjuksköterskeeleverna blir det en verklig lärobok, som på bästa sätt kommer att underlätta deras studier; för de utbildade sköterskorna, de må nu ha sin verksamhet på ett sjukhus eller i det privata hemmet, blir det en handbok, där i tveksamma fall månget godt råd kan hämtas. Men äfven i de enskilda hemmen kommer boken att mången gång vara till god hjälp. Sjukvårdens resultat blir alltid mer eller mindre beroende af den anlitade sjukvårdspersonalens större eller mindre duglighet. Där så ske kan är därför den skolade sjuksköterskan ovilkorligen den för den sjuka bästa vårdarinnan. En sådan står dock icke alltid till buds utan ofta måste, synnerligast på landsbygden, den sjukets vård så godt sig göra låter öfverlämnas åt familjen eller den närmaste omgifningen. I sådana fall, då läkaren måste lämna mycket detaljerade sjukvårdsföreskrifter, blir det för honom en stor lättnad om han kan sätta denna handbok i handen på den improviserade sjuksköterskan och förtydliga sina muntliga föreskrifter genom att hänvisa till motsvarande afdelningar i boken. Läkarens utsikt att bli förstådd och åtlydd kommer härigenom att betydligt ökas. På större herrgårdar, bruk, sågverk och dylika inrättningar borde därför denna bok aldrig saknas, och i sjelfva verket är den där fullt ut lika nödig och nyttig som det obligata husapoteket.

Ett par anmärkningar kunna vi dock icke undgå att göra. I första kapitlet, som handlar »om sjuksköterskans uppgift i allmän-

het», förekommer en afdelning med marginalrubriken »Sköterskan bör vandra inför Gud». Med rätta framhålles här att gudsfuktan underlättar hennes arbete och styrker hennes krafter. Men där förekomma äfven tvänne yttranden, hvilka kunna tydas som en uppmaning till sköterskan att drifva religiös propaganda bland sina skyddslingar. En sådan verksamhet ligger dock utom sjuksköterskans befogenhet. Iutet kan vara för den sjuke skadligare, och intet kan mera strida mot hela sjukvårdens humana idé, än att begagna sig af den sjukens hjälplösa tillstånd och nedsätta kropps- och själskrafter för att väcka till lif hos honom en måhända öfverdrifven känsla af syndaskuld, åtföljd, som den gemenligen är, af fruktan och bäfvan för kommande evighetsstraff. Här om någonsin kräfves det af sjuksköterskan takt och förstånd, så att hon icke i ovist religionsnit den sjuke bedröfvar och sårar. En vänlig påminnelse härom hade säkert ej kunnat skada. Vi vilja emellertid hoppas att den behandlande läkaren icke försummar att fästa sin uppmärksamhet vid denna för patientens psykiska tillstånd så viktiga punkt.

Rörande sköterskans plikter mot sig sjelf (sid. 5) borde skarpt framhållas det sköterskan aldrig bör i sjukrummet förtära något, vare sig mat eller dryck. Atminstone vid de erkänt smittosamma sjukdomarne är härigenom faran för smittans öfverförande allt för stor.

Öfriga anmärkningar, som möjligen kunde göras, äro af jämförelsevis ringa vigt och kan »handboken» därför vid förefallande behof göra god tjenst som en både pålitlig och lätt tillgänglig rådgifvare.

Bgll.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Stipendiefonderna. Fredrika-Bremer-Förbundets yrkes- och studie-stipendier för år 1897 hafva utdelats till följande personer:

500 kr. till medicine kandidaten fröken Hanna Christer Nilsson; 400 kr. till medicine kandidaten fröken Signe af Klintberg; 300 kr. till fil. kandidaten fröken Anna Ahlström; 300 kr. till fröken Edith Åkerberg för genomgående af högre lärarinneseminarium; 360 kr. till fröken Thyra Jansson för genomgående af folkskolelärarinneseminarium (Stockholms stads stipendium); 270 kr. till fröken Elisabeth Lundvall

för utbildning vid teknisk skola till mönsterriterska (Södermanlands läns stipendium); 240 kr. till fröken Selma Åström för utbildning till sjuksköterska vid Sabbatsbergs sjukhus (Vesterbottens läns stipendium); 180 kr. till fröken Betty Eskilsson för utbildning till väflärlarinna vid Handarbetets Vänners kurs (Malmöhus läns stipendium); 180 kr. till fröken Thérèse Malmeström för genomgående af lärarinnekurs i huslig ekonomi för folkskola (Östergötlands läns stipendium).

I sammanhang med ofvanstående få vi meddela, att stipendiefonder stå under bildning i 17 af Sveriges län och att stipendier utdelas så snart ett läns insats i Förbundets allmänna stipendiefond stigit till 5,000 kr.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets dräktreformförenings årsmöte ägde rum måndagen den 28 mars kl. 7 e. m. i Förbundets lokal.

Mötet öppnades af fru Scholander. Till ordförande utsågs fru Linder.

Full décharge beviljades styrelsen. Till styrelseledamöter för nästa år omvaldes fruarna V. Bendixson, C. Boklund, M. Bolin, E. Gyllander och C. Scholander samt till suppleanter fruarna E. von Bahr, S. Nyström och fröken H. Palmqvist. I stället för fru H. Palme och fröken W. A:son Falck, som båda undanbedt sig återval, insattes i styrelsen doktor Hedda Andersson (ordinarie) och fru E. Kempe (suppleant). — Till revisorer valdes fröknarna J. Bonnier och B. Hirsch samt till revisorssuppleanter fru G. Wærn och fröken A. Kruse.

Till fru H. Palme, som alltsedan föreningens stiftande tjänstgjort i dess styrelse, uttalade ordföranden föreningens djupt kända tacksamhet för hennes nitiska och uppoffrande verksamhet i dess tjänst.

Santliga modeller exponerades.

En ny modell till skoldräkt för flickor vann allmänt erkännande. Bland öfriga modeller märkes en »brösthållare», hvilken för korpulenta personer och sådana som äro mycket i rörelse är lämpligare än fröken Dahls »bröstband».

Modellerna voro tillverkade af firman K. M. Lundberg, Stockholm.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets sömmerskekomité. En komité har under vintern blifvit tillsatt till följd af en från Stockholms sömmerskeförbund ingången förfrågan, huruvida Fredrika-Bremer-Förbundet skulle vara villigt att på något sätt understödja sömmerskorna i deras arbete för en bättre ställning. Komitén består af följande medlemmar fruarna A. Höjer, M. Johansson, (Sömmerskeförbundets vice ordf.) A. Kerfstedt och A. Montelius, fröknarna G. Adelsborg, E. Cederblom, A. Eriksson, A. Lagerberg och A. Söderberg, (Sömmerske

förbundets ordf.), samt herrarne grosshandlaren K. L. Lundberg, fabrikören J. Gillquist och yrkesinspektören G. Uhr. På de sammanträden, som under vinterns lopp ägt rum, har man allvarligt öfverlagt om en del framställda önskemål och förslag, hvilka hufvudsakligen äsyftat att bland sömmerskorna själfva åstadkomma den sammanlutning, hvilken är ett nödvändigt villkor för en löneförbättring, som synes vara både motiverad och välbehöflig. Det är att hoppas det komitén, då den vunnit ökad kännedom om sömmerskornas förhållanden, skall finna någon form, under hvilken Fredrika-Bremer-Förbundet verksamt skall kunna understödja sömmerskorna i deras arbete för förbättrade villkor, ett arbete, som en hvar måste skänka sin varma medkänsla.

Samma spörsmål synes äfven i andra länder stå på dagordningen. I Finland har i flere år arbetats för saken, och Finsk kvinnoförening synes nu hafva tagit sig den på det närmaste an, då en *sömmerskefackklubb* bildats inom föreningen. I England föranstaltades under senaste år på initiativ af lady Henry Somerset m. fl. ett möte af flere tusen sömmerskor, hvilket möte dock ej synes hafva ledt till något omedelbart resultat. I Frankrike utgafs år 1893 af M. Charles Benoist ett arbete, »Les Ouvrières de l'aiguille à Paris», uti hvilket han nedlagt resultatet af sina omfattande undersökningar i ämnet, och i januari innevarande år höll Père du Lac uti kyrkan Saint Roch i frågan ett föredrag inför ett auditorium af damer ur stora världen, nationalekonomer, författare och framstående personer inom affärsvärlden.

Vi återkomma längre fram till ämnet.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas årsmöte ägde rum den 26 april i Förbundets lokal under professor Roséns ordförandeskap. Af årsberättelsen framgick att sjukkassans medlemmar vid slutet af 1896 voro 246 (mot 237 vid årets början). Som sjukhjälp hade under året utdelats kr. 2,712: 95 till 48 personer. Kassans tillgångar uppgingo vid årets slut till 13,528. Full decharge beviljades styrelsen, hvilken återvaldes och således består af prof. P. G. Rosén, dr Carl Nyström, fröknarna T. Geijer och A. Roos samt fördelningsläkaren N. A. Edling; suppleanter blefvo fru F. Lybeck, fröken G. von Plomgren och lifmedikus G. Westfelt. Till revisorer återvaldes fröknarna A. Fabricius och K. Wall samt till revisorssuppleanter fröknarna A. Dahlström och M. Silow. Kassans delägare enade sig om att enligt styrelsens förslag ansluta sig till den ansökan om höjdt statsbidrag, som af Stockholms sjukkassestyrelsers kommitterade skulle till vederbörande inlämnas.

*

Trädgårdskomitén har lyckats erhålla löfte om plats för tvenne kvinliga elever vid en större ägendom icke långt ifrån hufvudstaden. Under en skicklig trädgårdsmästares ledning skulle eleverna här

kunna få utbildning i det för unga kvinnor särskildt passande trädgårdsarbetet och lära ett yrke, genom hvars utöfvande de för framtiden skola kunna finna sin utkomst.

*

Fredrika-Bremer-Förbundet och utställningen. Vid innevarande års konst- och industriutställning i Stockholm kommer Fredrika-Bremer-Förbundet att deltaga, sedan plats för en enkel montre å en väggyta inom Nordiska museets byggnad blifvit åt Förbundet uppåten.

Förbundets utställning omfattar en grafisk framställning af dess olika arbetsfält och, inom de områden där sådant lämpligen kunnat ske, mera specificerade diagram öfver utvecklingen. Denna öfversiktliga tablå utgör midtpartiet och öfverst å detsamma synes en byst af Fredrika Bremer. Den nedre delen upptages af några hyllor, hvarå finnas utställda exemplar af Förbundets tidskrift Dagny samt diverse mindre tryckalster. Där är äfven plats beredd för ett litet adressblad med svensk och engelsk text, afsedt till spridning bland den utställningsbesökande allmänheten.

*

Whitlockska stipendiet har i likhet med föregående år tilldelats filosofie kandidaten Alice Thunberg.

*

Till Fredrika-Bremer-Förbundets ombud i Kristianstad och Sundsvall har styrelsen utsett fru Anna Lindskog och fröken Frida af Sandeberg, hvilka båda godhetsfullt åtagit sig uppdraget.

Från skilda håll.

Vid Upsala universitet vistas vårterminen 1897 31 kvinliga studenter, af hvilka 14 tillhöra Stockholms nation, 4 Vestm.-Dala och 4 Göteborgs nationer. Bland dessa 31 finnas 1 filosofie och juris kand., 1 medicine och 6 fil. kandidater. Fröken Anna Dahlström tjänstgör äfven denna termin såsom ordinarie amanuens vid patologiska institutionen.

Föreningen för Stockholms läsesalong hade sitt årsmöte tisdagen den 20:e dennes. Sedan den vanliga, mera affärsmässiga delen af förhandlingarna blifvit afslutad, uttalade styrelsen sin tacksamhet till fröken Aurore Wensjoe för 20-årigt pliktroget och oförtröttadt arbete såsom tjänstgörande inom salongen. Tillika öfverlämnades till fröken W. en enkel minnesgåfva, bestående af ett album med porträtt af läsesalongens stiftarinnor, dess forna och nuvarande styrelseledamöter samt öfriga gynnare och vänner, jämte en korg med utsökta blommor, under hvilkas blad en mera varaktig gård af erkänsla var dold.

Stockholms internationella lärarinnehem har under de par år det ägt bestånd haft glädjen se sin verksamhet allt mer utvecklas och vinna anslutning och erkännande, hvilket tillfredsställande resultat framgår af dess nyss utfärdade årsberättelse för år 1896. Enligt densamma har antalet pensionärer, hvilka på kortare eller längre tid vistats i hemmet varit 86, det öfvervägande antalet svenskor, men äfven utländskor af olika nationalitet såsom norskor, danskor, engelskor, tyskor, fransyskor, schweiziskor, polskor, holländskor, ryskor och amerikanskor hafva begagnat sig af hemmets gästfrihet. Med anledning af hemmets utvidgning och därmed ökade driftskostnader ha inkomsterna hittills ej fullt kunnat betäcka utgifterna, hvarför en något högre inackorderingsafgift för de större rummen för framtiden kommer att erläggas. Priset är dock i förhållande till de förmåner, som erhållas fortfarande mycket lågt. Den högsta inackorderingsafgiften pr månad för *ensamt större* rum är 68 kr. För *ensamt mindre* rum 57 kr. *Deladt* rum betingar ett pris från 52 till 47 kr. Medföres linne minskas priset med 2 kr. pr månad.

Hemmets föreståndarinna är fortfarande fröken L. Andrié, hvilken hvarannan söndag hos sig samlar de unga schweiziskor, som vistas i Stockholm och moderligt bistår dem med råd och dåd. — Styrelsen har bestått af följande medlemmar: Ordinarie: Fru A. Wicander, (ordf.), fru K. Bohman, (v. ordf.), fröken J. Lindeblad, (skattm.), fröken A. Ulrich, (sekr.), fru A. Schulthess, fru A. Thiel, fru W. Uppström, lektor J. Humble, pastor R. Ostermann. Supplementer: fru G. Linder, fröken T. Geijer, fröken C. Wahrolin.

Arbetsutskottet, som i regel sammanträder hvarannan lördag, har bestått af fru A. Wicander, fröken J. Lindeblad, fru A. Thiel, fröken A. Ulrich, fröken C. Wahrolin, samt, såsom adjungerad, fru A. Schulthess.

Medicine licentiatexamen har i dagarna aflagts af fröken Anna Stecksén. Fröken Stecksén är den 4:de i ordningen af de kvinnor, som efter genomgången fullständig medicinsk kurs, intagit sin plats bland Sveriges legitimerade läkarekår.

Fru Elisabeth Selmer från Köpenhamn, ordf. för föreningen »Hvita bandet» i Danmark, har nyligen gästat vår hufvudstad. Den framstående talarinnan har så väl i offentliga föreläsningar som inför trängre kretsar utvecklat sin förenings vidtomfattande och allmänmänskliga program, hvilket, som bekant, satt arbetet för »nykterhet, sedlighet, uppfostran, kvinnans frigörelse, djurskydd och fredssträfvan» som sitt mål. »Socialt reformarbete» var ämne för den föreläsning, som fru Selmer inför en talrik och intresserad åhörarekrets höll den 26 april i Vetenskapsakademiens hörsal, hvarvid tal. isynnerhet framhöll, att kvinnan måste frigöras från den bundna ställning, som hittills förlamat hennes handlingskraft, i fall hon skulle kunna taga en verksam del i striden mot den vanans makt och de många sorgliga samhällsförhållanden, som verka hämmande på en sann utveckling i kristendomens anda. I fru Selmers andra offentliga föreläsning

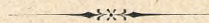
å hôtél Kontinental's stora sal den 29 april behandlades med ej mindre värtalighet och öfvertygande sanning ämnet: »Kvinnans ställning till federationsfrågan».

Sveriges kvinnor och det grekisk-turkiska kriget. Den nu pågående, som det synes, för grekerna så ödesdigra striden har äfven hos oss framkallat ett deltagande och ett intresse, som inom många kretsar tagit sig ett verksamt och lefvande uttryck. Så har *Svenska kvinnornas nationalförbund*, efter en gripande vädjan från systerförbundet i Grekland, utfärdadt ett upprop om insamling af penningmedel och förbandsartiklar för de sårade grekerna. På initiativ af drottning Sophia har *Föreningen Röda korset* till det af kriget hem-sökta landet afsändt tvenne sjuksköterskor, till hvilka äfven en sjuksköterska från Drottningens sjukhem samt fältskären fröken Clara Smith förenadt sig, hvarjämte en liflig verksamhet pågår inom hufvudstadens kvinnor för förfärdigandet och insamling af för de sårade nödiga effekter.

För de kvinliga butikbiträdena har Kristliga föreningen för unga kvinnor tagit till orda, i det densamma i ett varmhjärtadt upprop framhåller det för hälsan skadliga som det ständiga *ståendet* vid skötandet af en butikjänst innebär. Uppropet, som är orsakadt af det inom en del affärer vedertagna bruket att äfven under en stagnation i handeln ej tillåta biträdet att intaga en sittande ställning, vädjar till så väl bodägare som allmänheten att lämna sitt gillande åt en reform, som, utan att ingripa i någons rättigheter, skulle medföra oberäkneliga fördelar för en stor grupp af arbetande kvinnor. Uppropet är åtföljdt af ett uttalande af prof. Seved Ribbing i Lund, hvori på det lifligaste framhålles önskvärdheten af en reform i berörda hänseende.

Berättelsen öfver den internationella kvinnokongressen i Berlin sistförflutna höst har för en tid sedan utkommit. Dess titel lyder: »Der internationale Kongress für Frauenwerke und Frauenbestrebungen in Berlin 19 bis 26 September 1896». Den 412 sidor digra volymen innehåller en samling af alla under kongressen hållna tal och föredrag. Däribland märkes den af Fredrika-Bremer-Förbundet afgifna berättelsen öfver kvinnans ställning i Sverige, hvilken i sin helhet återgifvits.

Feriekurser år 1897. Enligt oss tillsända prospekt komma instundande sommar (5—30 juli) feriekurser att hållas i franska och tyska språken i den hessiska staden Marburg, ledda af universitetets professorer. Dessa kurser stå, i likhet med dem som under föregående år anordnats i olika tyska universitetsstäder, öppna äfven för svenska lärare och lärarinnor.

Freja-Magasinet

C. E. LAGERSTRÖM

18 Humlegårdsgatan 18

18 Götgatan 18

29 Drottninggatan 29

Fotograf C. ROSÉN

Drottninggatan 10. — A. T. 58 16.

Specialitet: **Damporträtter.**

OBS!

Barnkläder.

*Goda tyger! Nya, smakfulla modeller!
Billiga priser!*

H. NYSTRÖM.

2 Stora Vattugatan 2.

10 Norrbro-Bazaren 10.

Lifförsäkrings

Aktie-Bolaget

L'URBAINE

i PARIS.

— Grundadt 1865. —

Erbjuder **Lifräntor** å fördelaktigaste vilkor och högre än andra bolag.

Samma ränta för män som för kvinnor.

Prospekt och upplysningar lämnas beredvilligast af bolagets hufvudkontor för Sverige, Stockholm, 31 Birgerjarlsgatan.

Allm. telefon 113 01.

S. T. A. 33268)

Från Fosterlandsstiftelsens Förlagsexpedition hafva utkommit:

Stycken ur Davids Psalmer.

Melodier för en eller flera röster med ackompagnement för pianoforto eller orgelharmonium af *Joel Blomqvist*.
Inb. 7: 50.

FRIDEBORG,

Folkkalender för 1897, af Pastor *B. Wadström*, med bidrag af flera författare. Rikt illustrerad. Kart. 1 kr., klob. 1: 75.

Varde ljus,

Illustrerad missionskalender för 1897, af Docenten *A. Kolmodin*, med bidrag af flera förf. Häft. 1 kr., kart. 1: 25.

Korn åt små fåglar,

Kristlig barnkalender för 1897.
Häft. 1: 25, kart. 1: 50.

Den heliga historien,

af *Alfred Edersheim*,
Tel. och Fil. Doktor.

Från världens skapelse till Israels utvandring ur Egypten.
Häft. 1: 50.

Hemligheten att blifva och förblifva lycklig,

af Pastor *W. Faber*.
Häft. 50 öre.

Ur själarnes lif.

Blad ur dagboken och minnet, af *G. B.*
Häft. 1 kr.

Under sorgen.

Några drag ur en faders erfarenhet vid ett barns död, af *Félix Bungener*. Häft. 50 öre.

Den kristna kvinnans ställning och uppgift.

Ett ord till gifta och ogifta kvinnor af *K. Wagner-Groben*.
Häft. 25 öre.

Zelophads Döttrar.

En studie i kvinnofrågan efter bibeln af *Mathilda Roos*.
Häft. 25 öre.

KARIN HOLM.

En berättelse för mödrar af *Mathilda Roos*.
Häft. 20 öre.

"Klippmannen",

En studie efter bibeln af *Mathilda Roos*.
Häft. 20 öre.

HEMÅT.

Berättelse af *Ernst Evers*.
Häft. 1: 50.

Från Rysslands stepper.

Kristliga berättelser af *Ernst Schwill*.
Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

Strid och Seger.

Berättelse från Hugenottförföljelserna af *Emma Leslie*.
Häft. 60 öre, kart. 80 öre.

Barnens Bilderbok

med berättelser för de små af *L. S.*
Femte boken. Inb. 75 öre.
De föregående böckerna 1—4 finnas äfven att tillgå.

Småplock åt Barnen

af *Anna Rosén*.
Med illustrationer af *Jenny Nyström-Stoopendal*.
Häft. 75 öre, inb. 1 kr.

Bibliotek för de unga:

N:ris 76—83. Åtta nya berättelser till pris 10, 15, 20 och 25 öre pr styck.

Lilla Barnbiblioteket.

Berättelser samlade af *E. S. K*
Andra serien, innehållande häftena 7—12, med illustrationer, 10 öre pr häfte eller 60 öre pr serie.

URLIFVET.

Berättelse för hemmet och söndags-skolan, samlade af *L. S.*
Tredje serien, innehållande 8 häften, N:ris 17—24, med utsökt fina färgtrycksomslag. Hela serien 1 kr.

Väggspråk i silfvertryck

på illustrerad kartong i flera olika format och mönster från 10 öre till 1 kr. pr st.

Bäst sorterade lager af
Sybehör, Modevaror och
Garneringsartiklar samt
Nyheter
för säsongen.

HERM. MEETHS
Specialaffär för Damartiklar

Butiker:
Storgatan 9,
Drottninggatan 73 A,
Munkbron 5, Götgatan 24
och 26 Regeringsgatan 26.

☛ I sistnämnda butik finnes största urvalet! ☛

Å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. Allm. Tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets hemstudier.

Ledning för hemstudier inom olika ämnen lämnas af Fredrika-Bremer-Förbundet. Anmälningar mottagas å Förbundets byrå.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Fredrika-Bremer-Förbundets
Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i
juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Träffas å förbundets byrå

54 Drottninggatan, 1 tr.

Onsdagar och Lördagar kl. 1/2 11—11 f. m.

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, öfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**

Dresden 1894.

Braunschweig 1895.

Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER *Stockholm*

Köngl. Hofleverantör.

17 Norrlandsgatan 17.

Wimans Torkapparat för tvätt i hemmen
samt
Fotgenkamin "Superba",

de nyttigaste och prydligaste saker man kan hafva i ett hem, säljas å

Ingenjör E. A. WIMANS Kontor och Specialverkstad

Rikstel. 11 12.

Lästmakaregatan 9, Stockholm.

Allm. tel. 73 56.

August Bergin & C:o
Magasin för Speglar & Tafvelramar

STOCKHOLM

22 Lilla Vattugatan 22

Allm. Telefon 51 79.

